

Tartu Ülikool
Humanitaarteaduste ja kunstide valdkond
Eesti ja üldkeeleteaduse instituut
Eesti keele ja kirjanduse õpetaja eriala

Kristi Tamm

SAAREMAA NOORUKITE LUGEMISEELISTUSED JA -HARJUMUSED
KURESSAARE GÜMNAASIUMI NING ASTE PÕHIKOOLI 9. JA 11. KLASSI
ÕPILASTE NÄITEL

Magistritöö

Juhendaja: dotsent Helin Puksand

Tartu 2019

Sisukord

Sissejuhatus.....	3
1. Lugemine ja selle arendamine.....	6
1.1 Lugemine ja selle olulisus.....	6
1.2 Lugemismotivatsiooni ja -huvi kujundamine.....	9
2. Magistritöö uurimuse analüüs.....	14
2.1 Magistritöö metoodika ja valim.....	14
2.2 Tulemused.....	15
2.2.1 Saaremaa noorte lugemisharjumused.....	15
2.2.2 Lugemiseelistused.....	21
2.2.3 Lugemissageduse tajumine.....	28
2.2.4 Lugemine koolis.....	31
2.2.5 Ajakirjanduslike tekstide lugemine.....	34
2.2.6 Suhtumine lugemisse.....	39
2.2.7 Lugemine internetis Saaremaa teismeliste hulgas.....	41
2.3 Järeldused, ettepanekud.....	44
Kokkuvõte.....	48
Kasutatud kirjandus.....	50
Summary.....	54
Lisad.....	56
Lisa 1: küsimustik.....	56
Lisa 2: 9. klassi õpilastele enim meeldinud raamatute nimekiri.....	60
Lisa 3: 11. klassi õpilastele enim meeldinud raamatute nimekiri.....	62

Sissejuhatus

Viimastel aastatel on ajakirjandusest silma jäänud väga palju artikleid (vt nt Vaiksoo 2008, Karise 2010, Hint 2011, Bobõlski 2013, Puksand ja Soodla 2015), milles keskendutakse noorte kehvale lugemisoskusele, sõnavarale ja liigsele interneti kasutamisele. Tundub, et probleem selle ümber pole kuhugi kadumas, vaid pigem süveneb.

Paljud uurimused (nt Tire jt 2010, Puksand 2014a, Applegate, Applegate 2010) väidavad, et õpilastele ei meeldi lugemine ning see ei kuulu nende lemmiktegevuste hulka. Õpilastel on sageli raske hoida end kohustuslikku kirjandust lugedes motiveerituna ja nad ei mõista selle sisu, sest nende sõnavara on piiratud (Bobõlski, 2013). Ometigi on lugemisoskus ja tekstist arusaamine väga oluline, sest sellest sõltub väga palju õpitulemus. Helin Puksand ja Piret Soodla (2015) on leidnud, et suurel osal õpiraskustega lastest on probleeme lugemisega, sest nad ei suuda piisavalt hästi kirjalikust tekstist aru saada ning seda vastavalt kasutada. Lugemisoskust peetakse tänapäeval ellujäämisoskuseks, mis aitab keerulises maailmas toime tulla (Karise 2010).

Vaadates mõnda noortepunti ükskõik millises keskkonnas (poes, koolis, tänaval), võib sageli märgata kellegi käes mõnda nutiseadet, mida huviga kasutatakse. Samas märgata noort, kes süvenenult raamatut loeb, on juba märksa keerulisem.

Lisaks on muutunud väga palju keskkond, kus teismelised elavad. Tänapäeva noorte jaoks on meedia- ja arvutitekstide lugemine igapäevase elu osa. Õpetajatel on raskusi tekstide kasutamisel kirjaoskuse arendamisel, sest teismeliste kirjaoskuse kogemus ja taust on mitmekülgne ja rikas ning nende loetavad tekstid ei kuulu õpetajate kasutusvaldkonda (Puksand 2011). Õpetajad ise saaksid ka õpilaste lugemishuvi parandamiseks palju ära teha. Kui õpetajad teavad, millised on õpilaste lugemisharjumused, suudavad nad noorukeid lugema motiveerida (Puksand 2014a).

Samas on Eesti õpilastel läinud väga hästi ülemaailmsel PISA (Programme for International Student Assessment) testidel. 2009. aastal läbiviidud rahvusvaheline PISA uuring, mis keskendus funktsionaalsele lugemisele, näitas, et Eesti keskmine tulemus lugemises ületab nii OECD (Organization for Economic Cooperation and Development) riikide, Euroopa kui kõigi osalenud riikide keskmise. (Tire jt 2010)

Käesoleva magistritöö aktuaalsus tuleneb üha süvenevast probleemist, mis on kujunenud noorte lugemisharjumuste ja keskkonna muutumisest. Noored eelistavad lugemisele filmide vaatamist ning erinevaid meedia-allikaid. Palju loetakse interneti vahendusel ning võimalikult lühikesi tekste. Töö autorile pakkus huvi vaadelda kolmanda ja neljanda kooliastme noori, sest lugemise kõige suurem vastuseis kipub praktikas olema just põhikooli lõpus. Gümnaasiumisse läheb edasi vaid osa õpilastest ning nende suhtumine lugemisse võib olla erinev.

Antud magistritöö eesmärk on teada saada, kuidas suhtuvad lugemisse kahe Saaremaa kooli, Aste Põhikooli ja Kuressaare Gümnaasiumi 9. ja 11. klassi õpilased. Antud valik sai tehtud lähtudes autori elukohast ja seotusest just nende koolidega.

Magistritöö uurimisküsimusteks on, kas õpilastele meeldib neile pakutav kohustuslik kirjandus ning kas nad sooviksid ise omale kohustuslikku kirjandust valida. Teiseks soovib autor välja selgitada, milline kirjandus pakub noortele huvi ja mida nad lugeda ei soovi. Kolmandaks soovib autor uurimusega teada saada, kui palju õpilased ise tajuvad oma lugemise sagedust ja kui palju eri liiki kirjandust nad loevad.

Töö koosneb kahest osast: teoreetilisest ja empiirilisest. Esimene osa koosneb teoreetilisest materjalist ning toob välja uurimuse probleemi, käsitledes lugemist ja selle olulisust ning probleeme ja võimalikke lahendusi lugemismotivatsiooni ja -huviga. Töö empiirilises osas analüüsitakse ja võrreldakse kahest Saaremaa koolist kogutud andmeid ja tehakse järeldused töö praktilisuse kohta. Töö uurimuslikus osas keskendutakse Saaremaa koolinoorte lugemiseelistustele ja -harjumustele, nende lugemissageduse tajumisele, lugemisele koolis ning ajakirjanduslike ja interneti tekstide lugemisele.

Samuti vaadeldakse nende suhtumist lugemisse. Antud töö lisades on välja toodud küsitluse ankeet ning 9. ja 11. klassi õpilastele enim meeldinud raamatute nimekirjad.

Aitäh, Helin Puksand, töö juhendamise eest. Suur tänu minu perele mõistmise ja kannatlikkuse eest töö kirjutamise ajal. Tänuõnad ka küsitluse läbiviijatele ja vastanutele.

1. Lugemine ja selle arendamine

1.1 Lugemine ja selle olulisus.

Raamatuid loetakse ja ostetakse tänapäeval tunduvalt vähem kui paarkümmend aastat tagasi. Paljudel lastel puudub kodus reaalne näide vanemast, kes loeb. Raamatut asendab kodus sageli televiisor, arvuti või mõni muu seade, millega internetti kasutada. Raamatupoode on vähe ja raamatud võrdlemisi kallid, mistõttu kõik ei saa neid endale lubada. Sageli on toidupoodidesse tehtud nurgad, kus on väga kitsas valik raamatuid, mida võib koos toidukaubaga korvi laduda. Mõnes maapiirkonnas puudub ka juurdepääs raamatukogule, kust raamatuid laenutada. Kõik see mõjutab kasvava lapse ja nooruki suhtumist lugemisse.

Lugemisele on antud palju erinevaid seletusi. Meeli Pandis (2005) seletab lugemise definitsioonid lahti järgmiselt: lugemise definitsioonid võiks paigutada skaalale, mille ühes otsas on arusaam lugemisest kui visuaalsete sümbolite auditiivseteks dekodeerimise tehnilisest protsessist ja teises kui üldistatud tähenduse loomise protsessist, mis kulgeb autori ja lugeja koostöös ning konteksti kaasmõjul. Enamlevinud on lähenemised, kus lugemist vaadeldakse kui sotsiaalses keskkonnas toimuvat terviknähtust.

Lugemisoskuse definitsioone on samuti erinevaid. Must jt (2001) mõistavad lugemisoskuse all inimese oskust kasutada eri liike kirjalikke tekste oma eesmärkide saavutamiseks, teadmiste arendamiseks ja täisväärtuslikuks osalemiseks ühiskonnas. Seal hulgas ei peeta kirjaliku teksti all silmas ainult proosapalu, vaid ka igasuguseid silte, jooniseid, plakateid jms, mille üheks osaks on sõna, lause või lausete kogum. PISA 2009 (Tire jt 2010) defineerib lugemisoskust kui kirjalike tekstide mõistmist, kasutamist ja kajastamist ning osadust kirjalike tekstidega selleks, et saavutada oma eesmärged, arendada oma teadmisi ja võimeid ning osaleda ühiskonna elus. Lugemisoskuse juures on väga oluline mõiste lugemisosadus. Lugemisosadus (ing k *reading engagement*) tähendab PISA 2009 järgi ka lugemismotivatsiooni. „Lugemisosadus koosneb

emotsionaalsete ja käitumuslike joonte kimbust, mis sisaldab nii lugemishuvi, lugemismõnu, kontrolli lugemismaterjali valiku üle, lugemise sotsiaalse mõõtme arvestamist kui ka mitmekesisist ja pidevat lugemist.” (Tire jt 2010: 21)

Lugemisoskuse mõiste definitsioon on ajas muutuv. Krista Kerge (2008) toob välja, et lugemisoskuse mõiste on omandamas kaasajal uut tähendust. Muutuv maailm meie ümber toob endaga kaasa uusi tekstiliike ning keerukamaid kirjanduslikke väljakutseid. Lugemisoskus, mida vajati individuaalseks arenguks, majanduselus osalemiseks ja ühiskonnaliikmena toimimiseks 20 aastat tagasi, erineb oluliselt sellest, mida vajatakse praegu, ning suure tõenäosusega ka sellest, mida meilt oodatakse 20 aasta pärast .

Lugemisoskust seostatakse väga tihedalt õpitulemustega. Linda B. Gambrell (2015) toob välja, et lugemisvilumus on tihedalt seotud paremate õpitulemustega ja sotsiaalsete oskustega. Puuduliku lugemisoskuse seost koolijõudlusele on märganud ka Tiiu Puik (2005). Ta väidab, et 80% õpiraskustest on tingitud lugemiskeskustest ning suur koolist väljalangenute hulk näitab, et lugemaõppimisega ehk esmase lugemisoskuse omandamisega pole koolis kõik hästi. Laps hakkab lugemisoskust arendama juba väga varases eas. Catherine Snow (1998) nendib, et eelkoolialiste uuringud näitavad, et lapsele ettelugemine stimuleerib verbaalset suhtlemist ning võib parandada keele, eriti sõnavara, arengut. Lugemaõppimist aitab hõlbustada sõnakuju nägemine ning häälduse kuulmine. Seega tuleb hea lugemisoskuse nimel pöörata lugemisele tähelepanu juba enne kooli, lasteaias.

Helin Puksand väidab oma doktoritöös (2014a), et lugemisoskuse parandamisel pole oluline mitte niivõrd tekst, vaid suhtumine lugemisse. Gregory Schraw ja Stephen Lehman (2001) on leidnud, et positiivset suhtumist lugemisse saab suurendada kasutades nii õpilase isiklikku kui ka situatsioonilist huvi. Situatsioonilise huvi all mõistetakse ajutist väärtust omavat teavet, mis on ebatavaline (nt kuulsuste skandaalid) või asjakohane konkreetses kontekstis (nt hiljuti ostetud aktsiate tulemuslikkus). Situatsioonihuvi tekitatakse spontaanselt ning seda saab tõsta, kui lastakse õpilastel teha lugemistekstide osas valikuid (Flowerday, Schraw, Stevens 2004).

Enamik inimesi tunnevad, et valikute tegemine mängib nende elus suurt rolli, kuid oluline osa on sellel ka õppimises. Schraw, Flowerday ja Reisetter (1998) tulid oma uurimuses järeldusele, et lubades õpilastel teha valikud, mõjutab see positiivselt nende pädevust, üleüldist meeldimist ning raskemate ülesannete valimist koolitunnis.

Õpetajal võib olla oma õpilase lugemisoskusele väga suur mõju. Õpetajad, kes soovivad julgustada oma õpilaste kirjanduspädevuse arengut, peavad olema võimelised eristama ja teadma oma õpilaste arengu tsooni (Witte jt 2012). See omakorda tähendab teadmist, millised kirjanduslikud tekstid ja lugemisvõimalused aitavad õpilastel edeneda kõrgemale tasemele ja saada lõpuks meisterlikuks lugejaks. Ehk õpilase edasiantamisel peaks õpetaja tundma väga hästi oma õpilasi, oskama hinnata teksti raskusastet ning alles siis saab ta soovitada õpilasele sobilikke teoseid. Selle kõige saavutamine Eestis tavapärase küllaltki suurte klassikomplektide juures on aga küsitava väärtusega.

Samas on Eesti õpilaste lugemisoskus hetkel veel heal tasemel. Seda näitab 2015. aastal läbiviidud rahvusvaheline PISA uuring, kus Eesti õpilaste tulemused lugemises on väga head. Eesti on OECD (The Organisation for Economic Co-operation and Development) riikide seas 3.–6. kohal, Euroopas 3. ja kõigi osalenud riikide seas 6. kohal. Eesti tulemused on olnud alates 2009. aastast lugemise osas aina paremad. (Tire jt 2016) Kuid seoses õpilaste väheneva huviga lugemise vastu, võib olukord mõne aasta pärast muutuda.

PISA 2009 uuringu tulemustest, mis keskendus funktsionaalsele lugemisele, selgus, et kõige meisterlikumad lugejad on need õpilased, kes loevad naudinguga eesmärgil ilu- või teabekirjandust. Meisterlikke lugejaid on aga Eesti õpilaste seas vähe ning see annab aluse oletusele, et Eesti koolis ei pöörata piisavalt tähelepanu keerulisematele lugemisülesannetele, mis võimaldavad saavutada suurema lugeja meisterlikkuse. Vaadates PISA 2009 uuringu (Tire jt 2010) lugemise kokkuvõtet, näeb, et õpilased eelistavad lugeda ajalehtede ja ajakirjade artikleid, kuigi nad on teadlikud ka teistest kirjandusliikidest. Samuti on nad tugevamad sidumata tekstide lugemises.

PISA 2009 uuring näitas, et noored ei loe enam ajaviiteks ja naudingu saamiseks. Ka Ilkka Mäkinen (2014) väidab, et kaasaegsed uuringud näitavad, et tänapäeva noored, eriti poisid ja noored mehed, ei loe enam oma lõbuks, kuigi nad kasutavad ja toodavad teksti palju rohkem kui kunagi varem. Seda väidet toetab Rosemary Hopperi (2005) uuring, millest selgus, et raamatuid ja ka muid tekste loevad noormehed neidudest vähem.

Üleüldiselt on aga kasvanud teismeliste hulgas erineva multimeedia kasutamine. Victoria J. Rideout, Ulla G. Foehr ja Donald F. Roberts (2010) nendivad oma uurimuses, et võrreldes nende 2005. aastal läbi viidud uuringuga, on multimeedia kasutamine viie aasta jooksul (eel)teismeliste hulgas märgatavalt kasvanud, samal ajal on aga lugemisele kulutatud aeg vähenemas. Samas täheldasid nad ka seost multimeedia kasutamise sagedusel ja hinnatel. Mida rohkem multimeediat õpilane päeva jooksul kasutab, seda kehvemaid hindeid ta tõenäoliselt koolis saab ning vastupidine seos tekkis lugemisega – mida rohkem õpilane päeva jooksul loeb, seda paremaid hindeid ta tõenäoliselt koolis saab. Noorte seas populaarsed videomängud aga ei mõjuta akadeemilisi saavutusi lugemises, matemaatikas või teaduses kuidagi negatiivselt (Drummond, Sauer 2016).

Vaadates põhikooli riikliku õppekava lisast 1 kirjanduse üldisi õppe- ja kasvatusesmärke, näeme, et üks sealsetest eesmärkidest on, et õpilane „loeb eakohast ilukirjandust, arendab oma lugemisoskust ning omandab püsiva lugemisharjumuse“ (PRÕK L1 p 2.2.1, ap 1). Seega põhikooli lõpuks peaks olema tekkinud noorukil huvi lugemise vastu ning see peaks olema tema elu loomulik osa.

1.2 Lugemismotivatsiooni ja -huvi kujundamine

Teresa Cremin ja Gemma Moss (2018) leiavad, et ülemaailmsed haridussüsteemid seisavad silmitsi väljakutsega tõsta noorte lugejate oskusi, püüdes samal ajal luua elavat

lugejate kogukonda nii koolis kui ka sellest väljaspool. Paljud OECD riigid, kes teadvustasid pärast PISA 2009 uuringu tulemuste selgumist lugemisoskuse ja lugemisse positiivselt suhtumise vahelist kahesuunalist seost, pööravad nüüd suuremat tähelepanu lugemisosadusele ja lugemisnaudingule, et saada tagasi õpilaste lugemishuvi ja -motivatsioon. PISA tulemustest selgus, et õpilased, kes nautisid lugemist, said kõrgemaid tulemusi, kui need, kes lugemist ei nautinud (Gambrell 2011).

Tänapäeval on mitmeid uuringuid laste lugemismotivatsiooni muutumise protsessi osas, kuid probleem on siiski aktuaalne, sest õpilaste lugemismotivatsioon on endiselt langemas (Applegate, Applegate 2010). Kaasaegses internetiühiskonnas on see üsna oluline teema. Heily Soosaar (2005) toob välja, et kirjandusõpetaja üheks olulisemaks ülesandeks on kujundada noorest inimesest vähemalt raamatutaustaja, paremal juhul eluaegne raamatulugeja. See on saanud õpetajale väga suureks väljakutseks, sest õpilaste huvi lugemise vastu ei ole just kuigi suur. Anthony J. Applegate ja Mary DeKonty Applegate (2010) leidsid oma uuringus, et tüdrukud on üldiselt rohkem motiveeritumad lugema kui poisid ja kõigi õpilaste lugemismotivatsioon kipub vanuse kasvades vähenema.

Ilkka Mäkinen (2014) nendib, et kaasaja tüüpilisel lugejal ei ole kannatust lugeda midagi, mis ületab keskmise Vikipeedia artikli pikkuse. See võib olla ka põhjuseks, miks teismelised ei taha lugeda kohustuslikku kirjandust – romaanid on nende jaoks lihtsalt liiga pikad. Samas ei ole see ainus põhjus. Õppekavas olevad tüvitekstid ei paku lugejatele enam huvi, sest noored ei oska ennast nendega seostada (Puksand 2014a), maailm ja elukeskkond meie ümber on aastatega lihtsalt liiga palju muutunud.

Veel üks põhjus, miks lugemishuvi noorte hulgas langeb, võib olla avastamata vähene lugemisoskus. Eve Kikas (2010) toob välja, et selleks, et laps suudaks teksti nautida, peaks ta olema suuteline lugema 90% sõnadest suhteliselt kergesti, seega peaks pakutav materjal olema vastavuses lapse tegelike võimetega, mitte kronoloogilise eaga. Sweets jt (1998) leiavad, et madala sooritustasemega õpilaste motivatsioon suureneb, kui nad loevad tekste, mis seostuvad nende eluga.

Lugemishuvi ei teki tühja koha pealt ega tule kaasa kodust. Guthrie jt (2012) väidavad, et lugemishuvi sõltub suuresti koolitunnis kogetust. Õpilased, kes on kogenud tunnis positiivset raamatuelamust, saavad valida tekste, interaktiivselt kaaslastega suhelda ning leida isiklikke seoseid akadeemilise tekstiga, on rohkem pühendunud lugemisele. Samas võib raamatute vältimiseni viia negatiivne kogemus tunnist: puudulik lugemiselamus, õpetaja kontroll loetava materjali üle, liigne individuaalne töö, isiklike seoste puudumine tekstis ning teemade killustatus. (Guthrie jt 2012)

Eesti koolides on tavapärane meetod, et õpetaja annab õpilastele ette nimekirja aasta jooksul loetavatest raamatutest ning õpilastele ei anta valikuvabadust just palju. Ka Helin Puksand (2014b) on sellele tähelepanu juhtinud: „Eesti koolide õpetajad määravad palju kohustuslikku lugemist, kuid paljud noorukid ei soovi kohustusliku kirjanduse nimekirjades sisalduvaid raamatuid lugeda. Kui midagi on kohustuslik, on see noorte jaoks automaatselt ebameeldiv ja ei motiveeri tegutsema.“ Lugemismotivatsiooni olulisust on rõhutanud ka teised uurijad. Baker, Dreher ja Guthrie (2000) on öelnud, et kui lugemise seisukohast koheldakse motivatsiooni teisejärgulisena, siis võib sellega kaasneda see, et klassiruumid on küll täis lapsi, kes oskavad lugeda, kuid valivad seda mitte teha. Lugemine muutub naudingu asemel kohustuseks ning õpilane loeb ainult välise sunni ajel. Paljud uurijad (nt Renninger, Wade 2001, Guthrie, Hoa, Wigfried, Tonks, Humenick, Littles 2006) leiavad, et motivatsiooni üheks oluliseks näitajaks on huvi. Selleks, et õpilaste lugemishuvi ja seeläbi ka motivatsiooni tõsta, peab õpetaja teadma õpilaste lugemiseelistusi.

Õpilastele antav valikuvabadus võib siinkohal olla oluliseks võtmeks. Mida vanemaks laps saab, seda rohkem valikuvõimalusi talle tekib väljaspool kooli, samas koolis jäävad valikud piiratuks. Õpilasele pakutakse ainult üht viisi ülesandele vastamiseks või antakse lugeda kindlaks määratud raamat. Lubades õpilasel valida endale sobiv lugemispala tõstab aga tema lugemismotivatsiooni (Brozo, Flynt 2008). Ka õpetajad usuvad vastavalt Terri Flowerday ja Gregory Schraw (2000) õpetajate hulgas läbi viidud uuringule, et õpilastele antav valik aitab suurendada koolitunnis motivatsiooni,

pingutust ja õppimist. Hetkel on Eesti riikliku õppekava alusel kirjanduse osas jäetud õpetajale väga palju valikuvabadust, et kohandada kohustulikku kirjandust vastavalt klassi eripäradele. Põhikooli riikliku õppekava lisas 1 (PRÕK L1 2011) on välja toodud, et III kooliastmes peab õpilane läbi lugema vähemalt 12 raamatut, kusjuures õpetajal ei ole ette antud kindlat nimekirja, vaid valiku saab teha etteantud autorite hulgast ja soovituslikust nimekirjast. See tähendab, et õpilane peaks aasta jooksul lugema läbi vähemalt neli raamatut. Gümnaasiumis tuleb vastavalt gümnaasiumi riiklikule õppekavale (GRÕK 2011) läbida viis kohustuslikku kirjanduse kursust, mille jooksul tuleb läbi lugeda 22 tervikteost ehk 7,3 teost aastas. Samamoodi nagu põhikooliski on ka siin õpetajal vabadus teha raamatute valik lähtuvalt klassist. Õpilane saab riiklikus õppekavas oma vabal valikul valida luulekogu ja proosateose gümnaasiumi V kursusel uudiskirjanduse all ning ka seal võib õpetaja valiku õpilaste eest ise ära teha.

Milliseid raamatuid teismelised valiksid? Toetudes Helin Puksandi doktoritööle (2014a) ning Rosemary Hopperi (2005) uurimusele, saab väita, et noored teevad oma valikuid sõltuvalt eelnevatest teadmistest teose või autori kohta, vaadates raamatu kujundust, kuulates eakaaslaste või vanemate soovitusi, filmi mõjul või lähtuvalt žanrist, mida neile meeldib lugeda.

Õpilaste lugemismotivatsiooni tõstmiseks on üle maailma välja pakutud ja töötatud erinevaid meetodeid ning kirja pandud teese (Malloy, Marinak, Gambrell, Mazzoni 2013, Brozo, Flynt 2008, Sigmon 2019, Gambrell, Palmer, Codling, Mazzoni 1996), mida klassiruumides ja tundides kasutada. Eestist on üheks näiteks Heily Soosaare (2005) „Lisalugemisteose analüüs ja kokkuvõtlik ettekanne“, kus autori eesmärgiks ongi noorte valikute aktsepteerimine, loetu analüüsimine ning nooruki kujundamine teksti tagant mõtte, kujundi, sümboli või sõnumi otsijaks.

Õpetajatel on aina rohkem raskusi motiveerida õpilasi lugema. Linda B. Gambrell (2011) on pannud kirja seitse eeskirja, mis motiveerivad õpilasi lugema. Need on:

1. Õpilased on motiveeritud lugema, kui lugemisülesanded ja -tegevused on nende elus asjakohased.

2. Õpilased on rohkem motiveeritud lugema, kui neile on kättesaadav mitmekülgne kirjandus.
3. Õpilased on rohkem motiveeritud lugema, kui neil on piisavalt võimalusi osaleda stabiilses lugemises.
4. Õpilased on rohkem motiveeritud lugema, kui neil on võimalus teha valikuid selle kohta, mida nad loevad ning kuidas nad osalevad ja täidavad kirjaoskuse ülesandeid.
5. Õpilased on rohkem motiveeritud lugema, kui neil on võimalus arutleda kaaslastega selle üle, mida nad loevad.
6. Õpilased on rohkem motiveeritud lugema, kui neil on võimalus olla edukas keeruliste tekstidega.
7. Õpilased on rohkem motiveeritud lugema, kui klassiruumist peegeldub lugemise väärtus ja tähtsus.

Gambrelli seatud punktidest võib näha, et lisaks õpilaste kaasamisele teoste valimisse on väga oluline ka ümbritsev ruum ja õpilaste kaasamine lugemiskontrollide tegemisel, mida koolides kasutatakse pigem vähe. Samas ei piisa motivatsiooni tekitamiseks vaid ühest-kahest faktorist, vaid tähelepanu peab pöörama paljudele erinevatele punktidele.

Huvitav on tõdeda, et kuigi põhikooli riikliku õppekava lisas 1 (PRÕK L1 2011) eesti keele ja kirjanduse ainevaldkonna mõlema, II ja III kooliastme kirjanduse õppesisus on eesmärgina ära toodud huvipakkuva kirjanduse leidmine ja iseseisev lugemine, siis lugemisrõõmu, mis peaks olema suuresti lugemishuvi tekitajaks, mainitakse ainult II kooliastme õppesisus. Samuti ei mainita lugemisrõõmu kordagi gümnaasiumi riiklikus õppekava lisas 1 (GRÕK L1 2011) eesti keele ja kirjanduse ainevaldkonnas.

2. Magistritöö uurimuse analüüs

2.1 Magistritöö metoodika ja valim

Antud töö eesmärgiks on uurida, kuidas suhtuvad lugemisse kahe Saaremaa kooli, Kuressaare Gümnaasiumi ja Aste Põhikooli õpilased. Käesoleva magistritöö praktilises osas viidi kahe Saaremaa kooli, Kuressaare Gümnaasiumi ja Aste Põhikooli 9. ja 11. klassis läbi küsitlus (lisa 1). Need koolid said valitud seetõttu, et Kuressaare Gümnaasium on Saaremaa suurim kool, kus käib palju erineva taustaga õpilasi üle terve Saaremaa ning autoril on töökogemus just sellest koolist. Aste Põhikool on aga üks suurematest maakoolidest ning sai valitud, et uurimus ei jääks ainult linnakeskseks. Küsimustik viidi läbi mõlema kooli 9. ja Kuressaare Gümnaasiumi 11. klassi õpilaste seas 2018. aasta mais ning lisaks Aste Põhikooli 9. klassis 2019. aasta mai alguses, sest põhikooli ja gümnaasiumi vastajate arv oli võrdluseks erinev. Teine küsitlusvoor viidi läbi samuti õppeaasta viimases pooles, et vastused oleksid võrreldavad.

Ankeet (lisa 1) on koostatud käesoleva töö autori poolt ning ankeedi koostamisel toetus autor Helin Puksandi doktoritöös (Puksand 2014a) olevale küsimustikule. Küsimustik koosnes 29 küsimusest ning sisaldas 11 valikvastustega küsimust, üht väidetel põhinevat küsimust ja 17 kirjalikku vastust nõudvat küsimust. Ankeedis olevate küsimustega soovis autor teada saada õpilaste lugemiseelistusi ja -harjumusi, kuidas õpilased tajuvad oma lugemise sagedust nii internetis kui ka paberil, kui palju ja millist ajakirjandust õpilased loevad, kuidas nad suhtuvad kohustuslikku kirjandusse ning õpetaja valitud tekstidesse ja kuidas nad suhtuvad lugemisse. Antud meetod sai valitud, et küsitluse täitmine ei võtaks liiga kaua aega. Küsitlus viidi läbi anonüümsena. Sama küsimustik esitati nii 9. kui ka 11. klassi õpilastele.

Küsitluse läbiviimiseks võttis autor ühendust kolme eesti keele ja kirjanduse õpetajaga nendest koolidest ja palus läbi viia küsitluse. Kuressaare Gümnaasiumis aitasid küsitlust läbi viia Marit Tarkin ja Eve Tuisk ning Aste Põhikoolis Sirje Aru. Küsitlus esitati

õpilastele paberil. Õpilastel ei tekkinud ankeedile vastates küsimusi. Küsimustikule vastamiseks kulunud aeg oli keskmiselt 20 minutit. Kokku vastas küsitlusele 99 õpilast, 43 meessoost ja 46 naissoost. 9. klassist vastas ankeedile 43 õpilast. Põhikooli klasside vastanute seas oli kokku 21 meessoost ja 22 naissoost vastajat. Vastanute vanus jäi 15 ja 17 aasta vahele. 15-aastasi õpilasi oli 17, 16-aastasi õpilasi 25 ning üks vastaja oli 17-aastane. Keskmiseks vanuseks oli 15,6 aastat. 15-aastaste seas oli 7 meessoost ja 10 naissoost vastajat. 16-aastaste seas oli 13 meessoost ja 12 naissoost vastajat. Ainus 17-aastane vastaja oli meessoost. 23 õpilast vastas ankeedile Aste Põhikoolist ja 20 õpilast Kuressaare Gümnaasiumi 9. klassist. 11. klassist vastas küsitlusele kokku 46 õpilast. Neist 24 olid naissoost ja 22 meessoost. Vastanute vanus jäi 17 ja 19 aasta vahele. Keskmiseks vanuseks oli 17,7. Neiudest kümme oli 17-aastased, 13 olid 18-aastased ja üks 19-aastane. Noormeestest neli olid 17-aastased, 17 olid 18-aastased ning üks oli 19-aastane. Kõik vastanud käisid Kuressaare Gümnaasiumi 11. klassis.

Antud töö empiirilise osa tulemuste all on seitse alapeatükki, milles vaadeldakse ning analüüsitakse küsitluse tulemusi teemade kaupa. Järeldused ja ettepanekud on toodud välja eraldi alapeatükina tulemuste analüüsi järel.

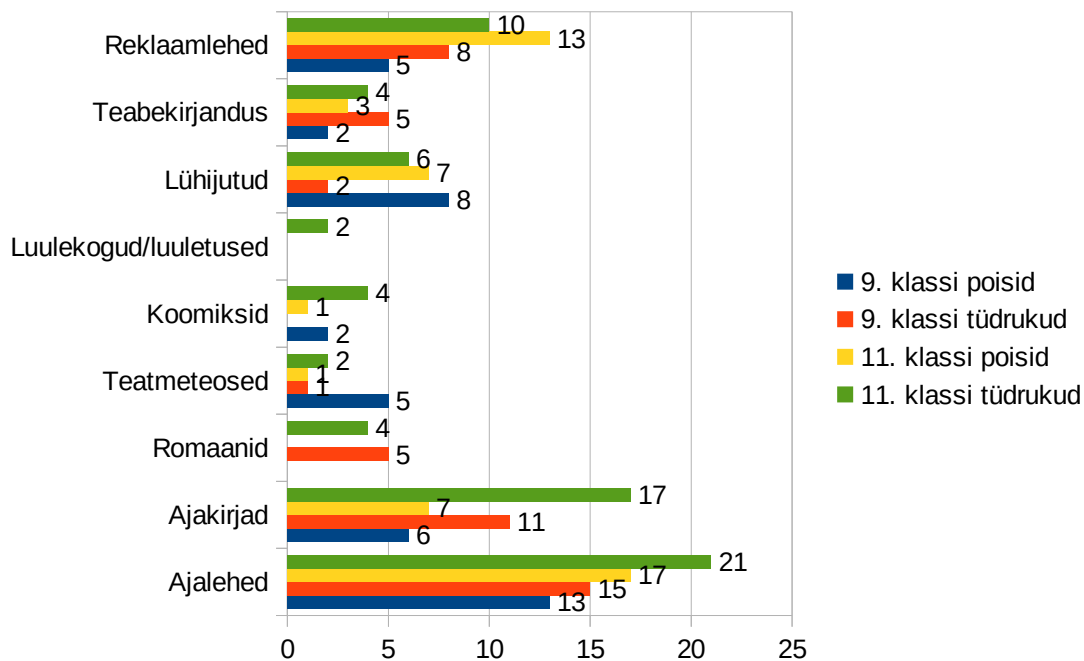
Kuna autori elu- ja töökoht asub Saaremaal ning on suuremal või vähemal määral seotud mõlema uuringus osalenud kooliga, annab antud analüüs autorile võimaluse tulemusi kasutada edaspidises töös.

2.2 Tulemused

2.2.1 Saaremaa noorte lugemisharjumused

Käesoleva töö ühe osana tahab autor välja selgitada, millised on Saaremaa teismeliste lugemisharjumused. Uuringud (Rideout, Foehr, Roberts 2010) näitavad, et õpilased kasutavad järjest enam multimeediavahendeid, loevad palju ajakirjanduslikke tekste (Tire jt 2010) ning nende lugemismotivatsioon langeb vanuse kasvades (Applegate,

Applegate 2010). Milliseid tekste loevad Saaremaa noored igapäevaselt paberilt illustreerib joonis 1.

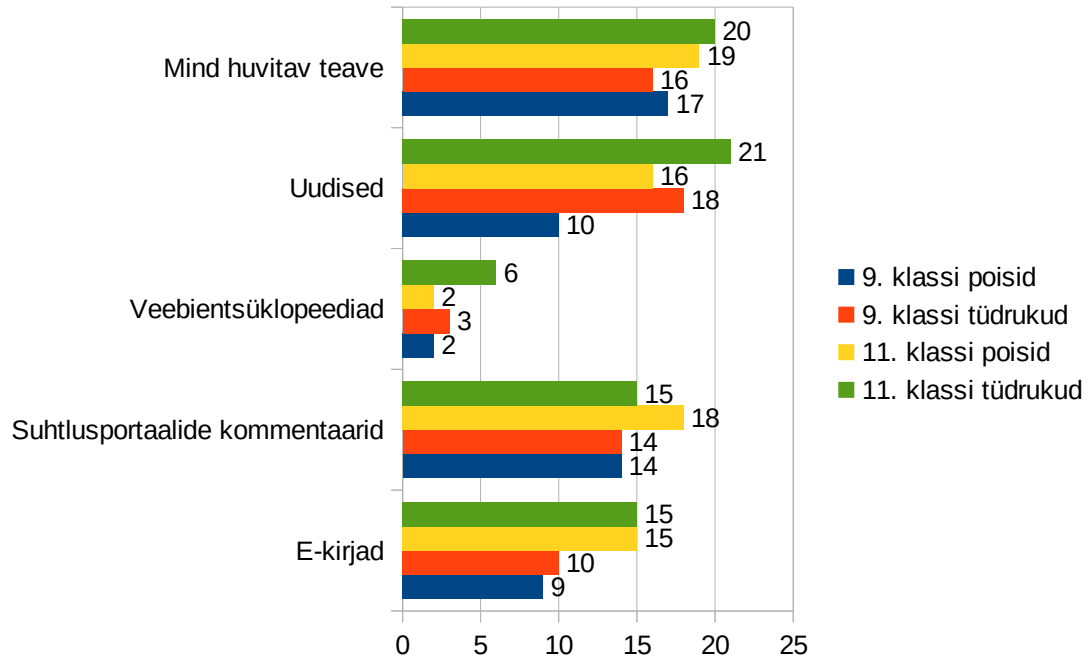

Joonis 1. Igapäevaselt loetavad paberil tekstid

Vaadates joonist 1, on näha, et üldiselt on Saaremaa 9. ja 11. klassi õpilased oma igapäevaste paberilt loetavate tekstide osas üsna sarnased. Mõlemad vanusegrupid loevad igapäevaselt enim meediatekste (ajalehti, ajakirju ning reklamlehti). 11. klassi õpilaste tekstivalikus on üks tekstiliik (luulekogu/luuletused) rohkem kui 9. klassi õpilaste seas. Samuti on näha, et 11. klassis on igapäevaselt loetavate erinevate tekstide hulk veidi suurem kui 9. klassis. Samas on loetavate tekstiliikide arv tüdrukutel suurem kui poistel mõlemas vanuseastmes. Üldiselt loetakse ilukirjandust vähem. Tüdrukud eelistavad lugeda romaane, kuid poisid pigem lühijutte. Luulekogude ja luuletuste lugemine meeldib vaid 11. klassi tüdrukutele. Kuna tegu on võrdlemisi keeruka tekstiliigiga ning nõuab arusaamiseks sageli meisterlikku lugejat, on selline tulemus ootuspärane. Küsimustikus taheti teada saada ka lasteraamatute ja näidendite lugemisharjumusi, kuid selgus, et igapäevaselt ei loe neid üksi vastanu. Siit võib

järeldada, et tütarlapsed loevad paberil tekste meelsamini ja rohkem kui noormehed ning tekstid mitmekesisivad vanuse kasvades.

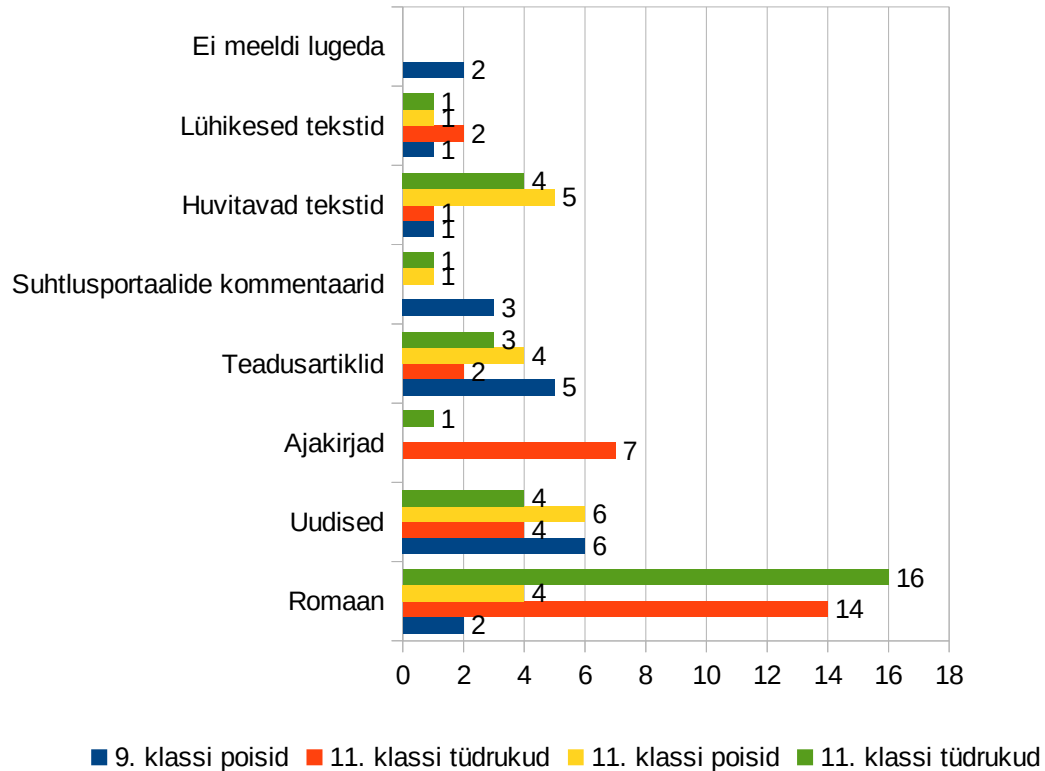
Saaremaa noorukite igapäevast interneti tekstide lugemist iseloomustab joonis 2.

Joonis 2. Igapäevaselt loetavad interneti tekstid

Vaadates jooniselt 2 igapäevast interneti tekstide lugemist, selgub, et kahe vanusegrupi vahel suurt erisust selles valdkonnas pole. Mõlemas vanusegrupis on eesotsas lugejat huvitava teabe ja uudiste lugemine ning vähem loetakse veebientsüklopeediaid. Huvitav tulemus on see, et sooliselt ei teki pea mingisugust erinevust interneti tekstide lugemisel. Uudiseid ja veebientsüklopeediaid loevad küll tüdrukud mõnevõrra rohkem kui poisid, kuid üldiselt on mõlemas vanusegrupis soolisel vaatlusel tulemused võrdsed. 11. klassi õpilased on ka interneti tekstide lugemise osas veidi laiema haardega kui 9. klassi õpilased. 11. klassi õpilane loeb internetis iga päev rohkem erinevaid tekstiliike kui 9. klassi õpilane.

Mis liiki kirjandust meeldib 9. ja 11. klassi õpilastele enim lugeda, on välja toodud joonisel 3.

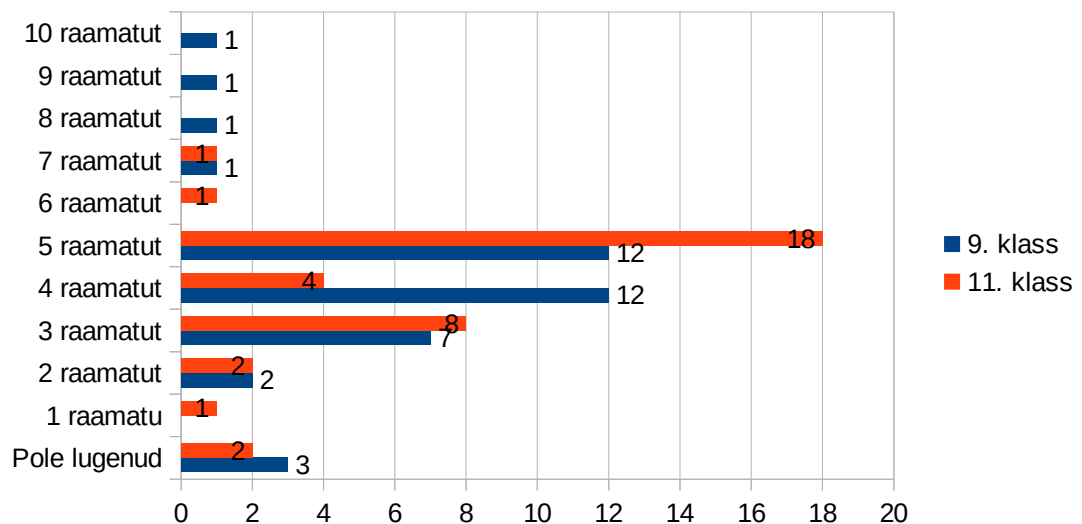

Joonis 3. Enim meeldiv tekstiliik

Kokku toodi mõlemas vanusegrupis välja 21 erinevat tekstiliiki või märksõna, mis iseloomustab meeldivat teksti. Joonisel 3 said kajastatud kõik, mida mainiti vähemalt kaks korda. Tulemustest näeb, et nii 9. kui ka 11. klassi õpilaste enim meeldivad tekstiliigid on romaan, uudised ning teadusartiklid. Romaani alla on koondatud kokku kõik mainitud žanrid (autobiograafilised romaanid (7), fantaasiaromaanid (6), noorteromaanid (5), armastusromaanid (4) seiklusromaanid (2), sõjaromaanid (2), krimiromaanid (1), ulmeromaanid (1)). Tüdrukud eelistavad ülekaalukalt ilukirjanduslikke tekste. Neile meeldib lugeda peale romaanide veel ajakirju. Poisid eelistavad pigem lühemaid tekste: suhtlusportaalide kommentaare, uudiseid ja teadusartikleid. Kaks noormeest Aste Põhikoolist tõid välja, et neile ei meeldi üldse

lugeda. 11. klassi õpilased tahavad lugeda rohkem oma huvidele vastavaid tekste kui 9. klassi õpilased.

Joonis 4 illustreerib viimase õppeaasta jooksul kohustuslikult loetud ilukirjanduslike teoste arvu.

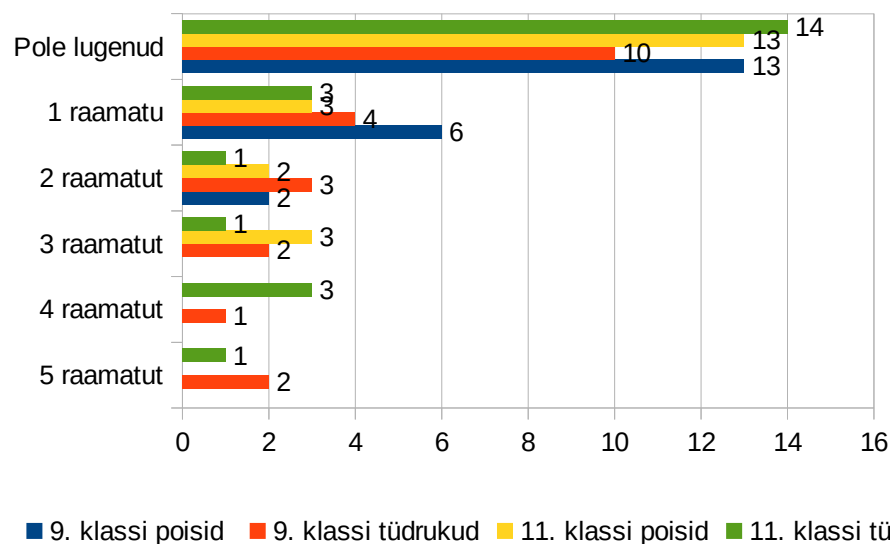
Joonis 4. Viimase õppeaasta jooksul kohustuslikult loetud ilukirjanduslike raamatute arv

Jooniselt 4 näeb, et 9. klassi õpilased on kohustuslikult õppeaasta jooksul läbi lugenud 2–10 raamatut. Üle poolte 9. klassi õpilastest on aasta jooksul lugenud läbi kas 4 või 5 kohustuslikku teost. See on vastavuses põhikooli riikliku õppekava lisas 1 (PRÕK L1 2011) välja toodud minimaalselt käsitletavate teoste arvuga. Samas on nende õpilaste arv, kes pole ühtegi raamatut lugenud, võrdlemisi väike. Lisaks märkisid kaks 9. klassi õpilast, et nad pole lugenud raamatuid vaid kokkuvõtteid internetist. Mõlemad neist olid Aste Põhikooli õpilased. Üks õpilane tunnistas, et on lugenud palju vähem kui peab, nii et see on mõjutanud tema hinnet.

11. klassi õpilased märkisid kohustuslikult läbi loetud teoste hulgaks 1–7 raamatut. Pea pooled õpilased on läbi lugenud õppeaasta jooksul 5 raamatut. Arvestades, et gümnaasiumi riikliku õppekava lisa 1 (GRÕK L1 2011) näeb ette, et gümnaasiumi jooksul loetakse läbi 22 teost, jääb see nõutule natuke alla. Võimalik, et ka gümnaasiumis toetutakse hinde saamisel raamatu kokkuvõtetele, mitte tervikteoste lugemisele, kuid seda käesolev uurimus ei kajasta.

Kahte vanusegruppi võrreldes, saab tõdeda, et umbes 60% (61 vastanut 99st) küsitletud õpilastest nii 9. kui ka 11. klassis loeb aasta jooksul läbi 3–5 raamatut. Kuid kuna gümnaasiumis peaks õppekavast lähtudes olema suurem tervikteoste käsitlemise hulk, võib väita, et põhikooli õpilased loevad kohustuslikku ilukirjandust rohkem.

Vabatahtlikult viimase õppeaasta jooksul loetud ilukirjanduslike raamatute arvu illustreerib joonis 5.

Joonis 5. Viimase õppeaasta jooksul vabatahtlikult loetud ilukirjanduslike teoste arv

Nagu näha jooniselt 5, jääb vabatahtlikult loetud ilukirjanduslike teoste arv Saaremaa noortel 1 ja 5 vahele. Põhikooli õpilased loevad vabatahtlikult ilukirjandust natuke rohkem kui gümnaasiumi õpilased. Tüdrukud loevad vabatahtlikult rohkem kui poisid.

Poisid jõuavad aasta jooksul lisaks lugeda 1–3 raamatut, tüdrukud kuni viis raamatut. Üks gümnaasiumi neiu märkis, et on lugenud vabatahtlikult 10 teost. Üle poolte gümnaasiumi õpilastest ja ligi pooled põhikooli õpilastest pole viimase õppeaasta jooksul lugenud vabatahtlikult ühtegi ilukirjanduslikku teost. Mittelugemise põhjuseks toodi ajapuudust. Samas võib sellise tulemuse põhjuseks olla ka vanusega kasvav motivatsioonilangus nagu leidsid Anthony J. Applegate ja Mary DeKonty Applegate (2010) oma uurimuses.

2.2.2 Lugemiseelistused

Oluline osa lugemismotivatsiooni säilitamisel ning tekitamisel on teadmine, mis teemad ja milline kirjandus õpilastele huvi pakub. Selle teada saamiseks oli ankeedis palutud õpilastel kirjeldada neile meeldivaid raamatuid.

9. klassi vastajad tõid neile meeldivate raamatute sisu kohta välja 13 erinevat märksõna. Kõige enam nimetati, et raamat peaks olema põnev (13). Kuus vastajat arvas, et raamat peaks olema kas romantiline või fantaasiarikas. Viiel korral mainiti, et raamat peaks olema lõbus. Ülejäänud märksõnad, mis käisid raamatu sisu kohta, olid: seiklusterohke (4), kriminaalne (3), õudne (2), noortepärane (2), tõestisündinud (2), sõprusest rääkiv (1), ajalooline (1), realistlik (1), mehe ja naise suhtel põhinev (1).

Tegelaste kohta tõid põhikooli vastajad välja üheksa märksõna. Kõige rohkem mainiti, et tegelased võiksid olla lugejaga samaealised (3) ja müstilised (4). Ülejäänud märksõnad tegelaste kohta olid: noored (2), temperamentsed (1), huvitavad kõrvaltegelased (1), talupojad (1), erinäolised tegelased (1), tegelasteks perekond (1).

Tegevuse all märgiti viis erinevat sõna. Kahel korral leiti, et tegevus võiks toimuda tänapäeval. Lisaks nimetati korra, et tegevus võiks toimuda aastatel 1800–1900, tegevuses võiks olla hea ja kurja võitlus, tegevus peaks olema pingeline ning kogu tegevus võiks olla seadusevastane.

9. klassi vastanud leidsid, et raamatu õhkkond võiks olla pingeline (10), kaasahaarav (1), müstiline (1) või dramaatiline (1).

11. klassi õpilased tõid meeldiva raamatu sisu all välja 15 erinevat märksõna. Vastanud leidsid, et meeldiva raamatu sisu võiks olla tõsielul või elulookirjeldusel põhinev (8), seiklusterohke (6), romantiline (5), põnev (4) noorte elust rääkiv (3), kriminaalne (2), ulmeline (2), fantaasial põhinev (2), naljakas (1), ajalooline (1), spordist rääkiv (1), raske moraalse käsitlusega (1), remarque'ilik (1), kaasahaarav (1), sõjast rääkiv (1).

Tegelaste kohta tõid 11. klassi õpilased välja 11 erinevat märksõna. Tegelasid võiksid olla noored/samaealised (2), müstilised (2), erilised (2), ettearvamatud (2), haaravad (1), salapärased (1), kergesti samastuvad (1), ebatavalised (1), tõetruud (1), mitmekülgsed (1) ja aktiivsed (1).

Raamatu õhkkond võiks olla 11. klassi õpilaste arvates pingeline (4), müstiline (1) või ärev (1). Tegevus võiks toimuda kaasajas (4), maavälises kohas (1), suurlinnas (1) või tulevikus (1).

Raamatu sisu osas on 9. ja 11. klassi vastanute seas veidi erinev vaatepilt. Kui põhikooli õpilased leivad, et raamat võiks olla põnev, romantiline ning fantaasiarikas, siis keskkooli vastajad leidsid, et sisu võiks olla tõsielul põhinev, seiklusterohke ja romantiline. Tegelasete nägemuses suurt erinevust ei tekkinud: mõlemas vanuserühmas oli kõige olulisem, et tegelased oleksid lugejaga samaealised ja müstilised. Raamatu õhkkonda näevad noored peamiselt pingelisena.

Kuid millised on Saaremaa õpilastele enim meeldinud raamatud? Selle teada saamiseks palus autor nimetada õpilastele enim meeldinud raamatuid. Kokku mainisid 9. ja 11. klassi õpilased 79 erinevat teost, mis neile meeldisid. 9. klassi õpilased mainisid kokku 32 erinevat raamatut ja raamatusarja. Täielik nimekiri 9. klassi õpilastele enim meeldinud teostest on välja toodud lisa 2. Vaid kolme raamatut mainiti rohkem kui korra – Harry Potteri sarja nimetati 4 korral, Margus Karu „Nullpunkti“ ja A. H.

Tammsaare „Kõrboja peremeest“ mainiti 3 korral. Ülejäänud teoseid nimetati vaid korra. Õpilane, kes märkis meeldiva raamatuna Astrid Lindgeni „Meisterdetektiiv Blomkvisti“, tundis, et ta oli selle raamatu lugemiseks just õiges eas. See näide kinnitab Witte jt (2012) uuringus leitud õpilaste erinevaid arengutsoone – mõni õpilane mõistab hilisemas eas nooremale eale ette nähtud teoste sisu, sest see vastab alles siis tema arengutsoonile.

11. klassi õpilased märkisid 47 erinevat meeldinud raamatut. Täieliku nimekirja 11. klassi õpilastele enim meeldinud teostest leiab lisast 3. Rohkem kui korra mainiti kolme teost – E. Hemingway „Vanameest ja merd“, E. M. Remarque'i „Aeg antud elada, aeg antud surra“ ja V. Nabokovi „Lolita“. Kõiki teoseid mainiti kolmel korral. Seitse gümnaasiumi õpilast tõi välja mõne autobiograafilise teose, mis meeldis neile seetõttu, et sai valida inimese eluloo, kellega nad samastuvad, kes väga meeldib või sai teada midagi huvitavat inimese kohta, kellest loeti.

Vaadates raamatute nimekirju (lisa 2 ja lisa 3), mis 9. klassi ja 11. klassi õpilastele enim meeldisid, näeb, et seal on palju raamatuid põhikooli ja gümnaasiumi riiklikus õppekavas välja toodud soovituslikust nimekirjast. Põhikooli õpilased on meeldivaks märkinud 4 õppekava soovituslikust loendist leitavat raamatut. 11. klassi nimekirjast leiab 10 teost ja autorit, mida tuleks gümnaasiumi kursuste jooksul käsitleda. Viit teost, S. Meyeri „Videvikku“, J. Greeni „Süü on tähtedel“, R. T. Kiyosaki „Rikas isa, vaene isa“, J. R. R. Tolkieni „Kääbikut“, ning Harry Potteri sarja, mainiti mõlemas vanuseastmes. 9. klassi tulemuste hulgas oli ka kaks näidendit – A. Kitzbergi „Libahunt“ ning A. Kiviräha „Vaimude tund Koidula tänavas“. Peamised põhjused, miks raamat meeldis, olid mõlemas vanuseastmes sarnased. Raamat peab olema hästi kirjutatud, põnev ja (tõsi)eluline.

Lugemiseelistuste teada saamiseks palus autor nimetada ka kõige vähem meeldinud raamatu ning tuua välja põhjenduse. Kokku nimetati 19 erinevat teost, seda on tunduvalt vähem kui meeldinud teoseid. 9. klassi õpilased tõid välja 9 erinevat teost, mis neile ei meeldinud. Enim toodi välja A. H. Tammsaare „Kõrboja peremeest“, mida mainiti 9

korral. Põhjendused, miks see raamat ei meeldinud, olid: halb lõpp; pole kaasahaarav; liiga palju kirjutatud talupoegadest ja oma maa omamisest; pole halb raamat, aga lugemine ei suju nii nagu tahaks; ei olnud lugeja maitse. A. Mälgu „Õitsev meri“ ei meeldinud 7 õpilasele. Põhjenduseks toodi: sest oli igav; midagi ei juhtunud; ei köitnud piisavalt; oli kurb raamat; liiga vanamoeline. 3 korral nimetati E. M. Remarque'i „Läänerindel muutusteta“ ja F. R. Kreutzwaldi „Kalevipoega“. Esimese põhjendusena märgiti, et raamat oli igav, venis ja oli arusaamatu. Teise kohta öeldi, et ei saanud midagi aru ning ei meeldinud värssides read. Veel toodi välja K. Reimuse „Eilset pole olemas“, J. K. Rowlingu Harry Potteri sarja, B.-K. Lõhmuse „Imesid juhtub harva“, L. Koidula „Säärane mulk ehk Sada vakka tanguteri“, E. Vilde „Pisuhända“. 4 vastajat leidis, et neile ei meeldi enamik kohustuslikku kirjandust, sest see on igav ning 2 noormeest ütles, et neile ei meeldi raamatud üldse.

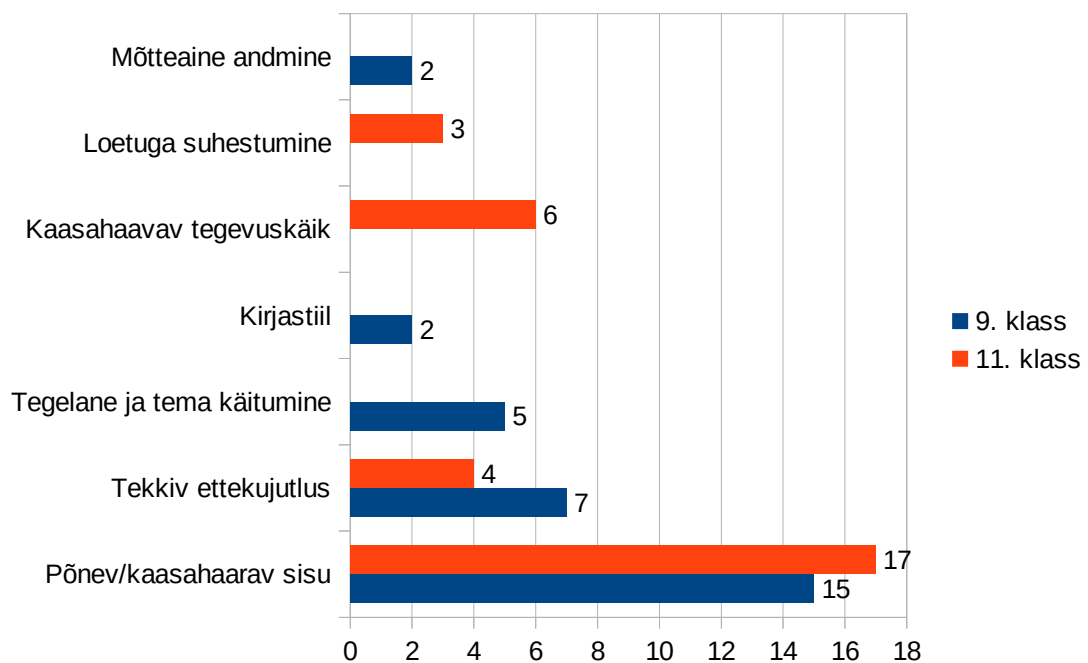
11. klassi õpilased tõid kõige vähem meeldinud raamatute all välja kümme erinevat teost või žanri. Vastanud nimetasid 8 korral A. H. Tammsaare „Tõe ja õiguse“ 4. osa. Põhjendustena toodi välja, et raamat oli igav, pikk ja üksluine; ei leitud sealt midagi huvitavat, mis oleks olnud kirjutamist ja lugeja aega väärt; igav oli lugeda, sest tekst ja sündmused liikusid aeglaselt; tekst oli igavat kirjutatud, kuigi teose mõte oli hea. V. Nabokovi „Lolitat“ nimetati 6 korral. See teos ei meeldinud lugejatele, sest kulges igavalt, oli ebamugav lugeda, ei tõmmanud lugema, tegelaste vahel toimunu oli lugejale vastuvõetamatu, lugu oli vastik, seda oli emotsionaalselt raske lugeda ja autori kirjastiil ei sobinud. W. Shakespeare „Hamlet“, mida mainiti 6 korda, ei meeldinud õpilastele, sest see oli pikk, igav, halvas formaadis, raskete sõnadega ning raske lugeda. Veel mainiti O. Wilde'i „Dorian Gray portreed“ (3), E. Hemingway „Vanameest ja merd“ (4), G. Boccaccio „Dekameroni“, K. Hosseini „Lohejooksjat“ ja K. Ristikivi „Hingede ööd“. Lisaks toodi välja luuležanr ning eeposed ja muud vanemad tekstid. Üks vastaja leidis, et mitte ükski ei meeldinud, sest lugemine ei tohiks olla kohustuslik. Ka teine tõi kogu kohustusliku kirjanduse välja, sest õpetaja valitu pole lugeja maitse.

Vähim meeldinud raamatute hulgast leiab mõlemas vanuseastmes valdavalt kohustusliku kirjanduse teosed. Samas on osad neist raamatutest mainitud ka enim

meeldinud raamatute all (A. H. Tammsaare „Kõrboja peremees”, Harry Potteri sari, E. Hemingway „Vanamees ja meri”, V. Nabokovi „Lolita”). Mõlema vanuseastme tulemuste hulgast leiab lisaks romaanidele ka teisi ilukirjandusliike (eeposed, luule, vanem kirjandus, näidendid). Mitte meeldimise peamine põhjus oli, et raamat oli igav ning sündmused vaheldusid liiga aeglaselt. Kuna mõlema vanuseastme esikolmikus olevaid ebameeldivaimaid teoseid on küllaltki keeruline analüüsida, võib arvata, et need meeldivad pigem meisterlikumatele lugejatele. Siinkohal saaksid õpetajad ära kasutada praeguse õppekava paindlikkust õpilastele valikute andmises.

Nagu eelnevalt välja tuli, on raamatute mitte meeldimise põhjuseks suures osas igavus. Järgnevalt on vaatluse all aspektid, mis muudavad raamatu põnevaks ning mida raamat õpilastele pakkuma peaks.

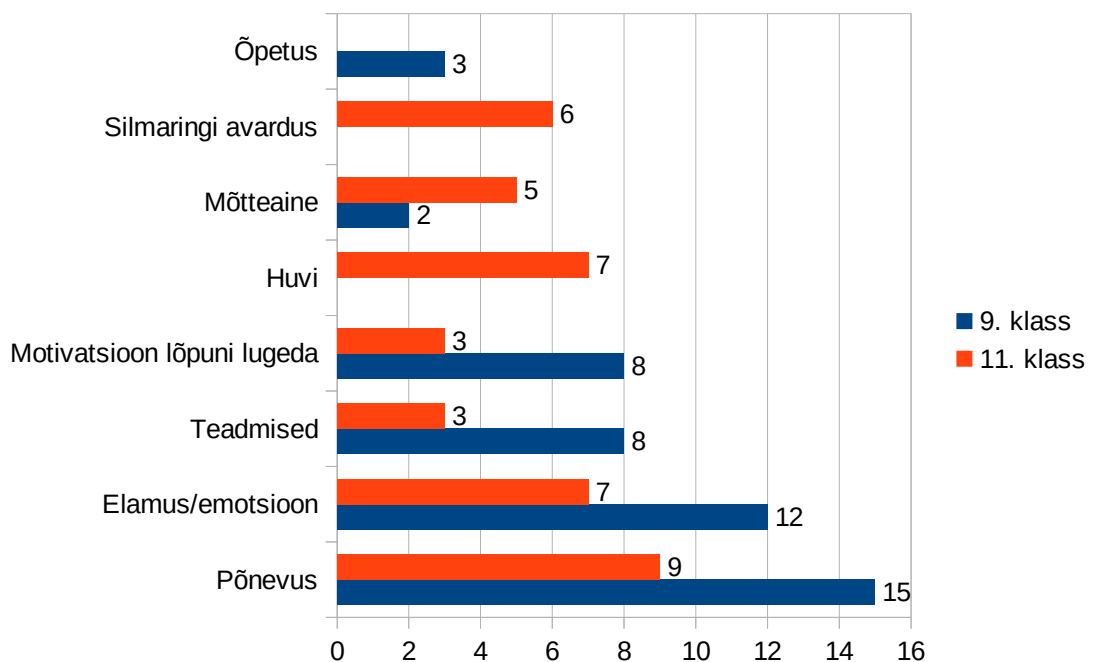
Joonis 6 illustreerib, millised aspektid teevad Saaremaa 9. ja 11. klassi õpilaste jaoks lugemise põnevaks.

Joonis 6. Peamised aspektid, mis muudavad lugemise põnevaks

Nagu selgub jooniselt 6, arvavad paljud 9. klassi ja 11. klassi õpilased, et lugemise teeb põnevaks kaasahaarav sisu (32 vastust). Vastanud leidsid, et kui raamat on põnevalt kirjutatud, siis läheb lugemine kiiremini. Mõlemas vanuseastmes on oluline ka lugedes tekkiv ettekujutus. Põhikooli õpilaste jaoks teeb raamatu põnevaks ka tegelane ja tema käitumine, raamatu kirjastiil ning mõtteaine andmine, samas kui gümnasistide jaoks muudab raamatu põnevaks hoopis kaasahaarav tegevuskäik ning loetuga suhestumine. Lisaks ülaltoodule märkisid 9. klassi õpilased, et lugemise teeb põnevaks, kui saab raamatu põhimõttest aru, kui seal on palju slängi, probleeme ning nende lahendamine. Kolm Aste Põhikooli noormeest leidis, et lugemist ei tee põnevaks mitte miski. 11. klassi vastustest tuli lisaks joonisel mainitule välja, et lugemine on põnev, kui raamat on hästi kirjutatud, seal on teemad, mis köidavad, hea ülesehitus, kütkestavad tegelased, õige õhkkond, koos palju erinevaid žanre, ebatavaline sisu ning lugemisest saadud emotsioonid.

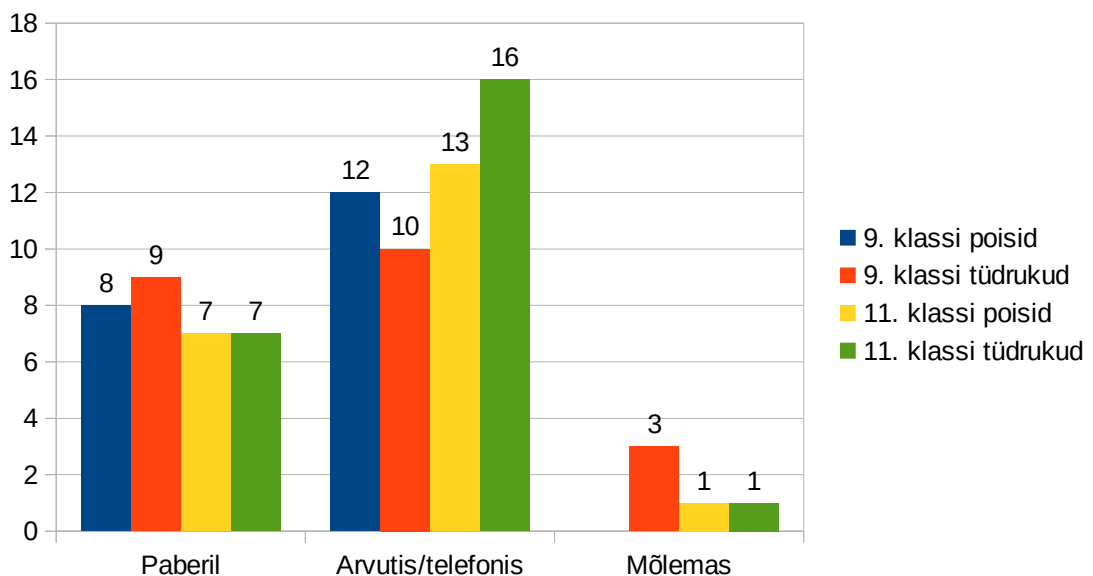
Joonisel 7 on välja toodud peamised aspektid, mida 9. ja 11. klassi õpilaste arvates raamat neile pakkuma peaks.

Joonis 7. Peamised aspektid, mida raamat õpilastele pakkuma peaks

9. klassi õpilased tõid välja 9 erinevat märksõna, mida raamat neile pakkuma peaks ning 11. klassi õpilased 14 märksõna. Joonisel 7 on välja toodud enim mainitud aspektid, mida raamat õpilastele pakkuma peaks. Mõlemas vanuseastmes on kõige olulisem, et raamat pakuks põnevust. Samuti ootavad mõlema vanuseastme õpilased raamatult elamust või emotsiooni, teadmisi, motivatsiooni lõpuni lugeda ning mõtteainet. Jooniselt 7 on näha, et põhikooli õpilased on oma nõuetelt veidi konkreetsemad kui gümnasistid. Selle järgi peaks põhikooli õpilastele olema kergem raamatut valida, sest suurel hulgal õpilastel on raamatule sarnased ootused. Lisaks ülaltoodule mainisid 9. klassi õpilased pinget (2), nalja (1) ja inspiratsiooni (1). 11. klassi õpilased ootavad, et raamat pakuks neile veel ajaviidet (3), meelelahutust (2), uusi lahendusi (2), põgenemist reaalsusest (1), uut vaatenurka (1), mitmekülgset sõnavara (1) ning tunnet, et ei suuda raamatut käest ära panna (1). Gümnasistide ootused raamatule on veidi laiemad kui põhikooli õpilaste omad, kuid 5 aspekti, mida raamatust oodatakse, kattub mõlemas vanuseastmes.

Kas Saaremaa teismelised eelistavad lugeda tekste pigem paberil või (tahvel)arvutis/telefonis, illustreerib joonis 8.

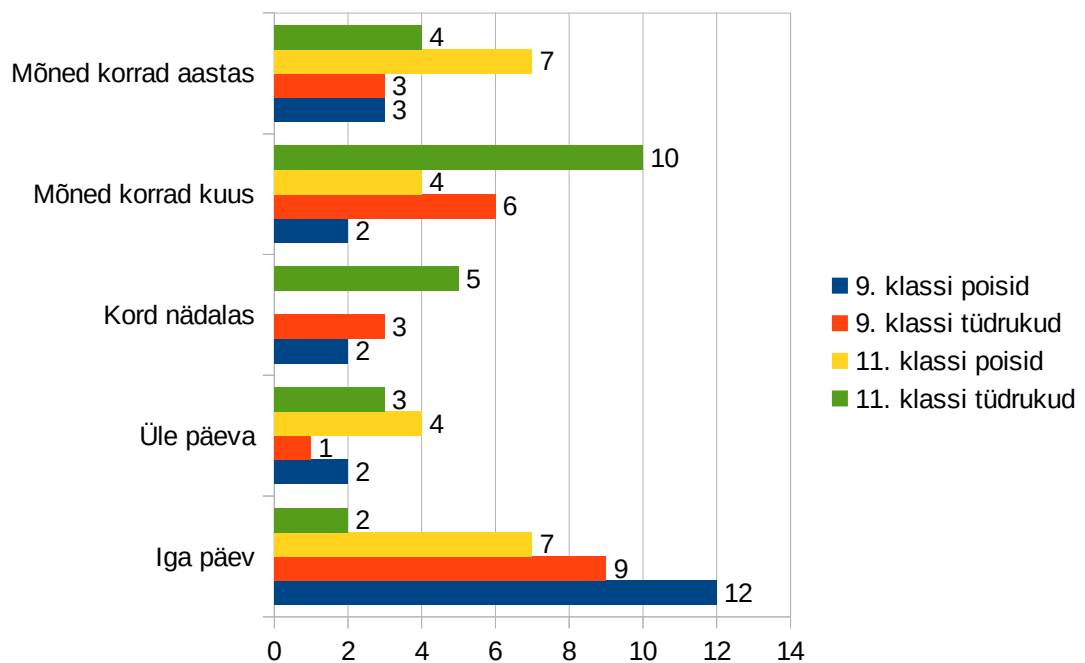
Joonis 8. Tekstide eelistatav lugemise koht

Jooniselt 8 selgub, et üle poolte kõikidest vastanutest eelistavad lugeda tekste (tahvel)arvutis või telefonis. Paberilt lugejate arv on gümnaasiumis poole väiksem kui arvutist lugejate hulk. Põhikooli lugejate hulgas on paberi eelistajate arv vaid veidi väiksem kui arvuti eelistajate oma. 9. klassi õpilaste seas eelistavad poisid rohkem arvutist lugeda, 11. klassi õpilaste hulgas tüdrukud. Kuigi rohkem põhikooli õpilasi eelistab tekste lugeda paberil, on sooliselt vaadates seis võrdne. Neid õpilasi, kellele pole oluline, kust nad tekste loevad on võrdlemisi vähe.

2.2.3 Lugesageduse tajumine

Erinevad uurimused (nt Applegate, Applegate 2010, PISA 2009, 2015) väidavad, et õpilased loevad aina vähem. Antud uurimuse ühe osana tahetakse välja selgitada, kas ja kuidas õpilased tajuvad oma lugemise sagedust.

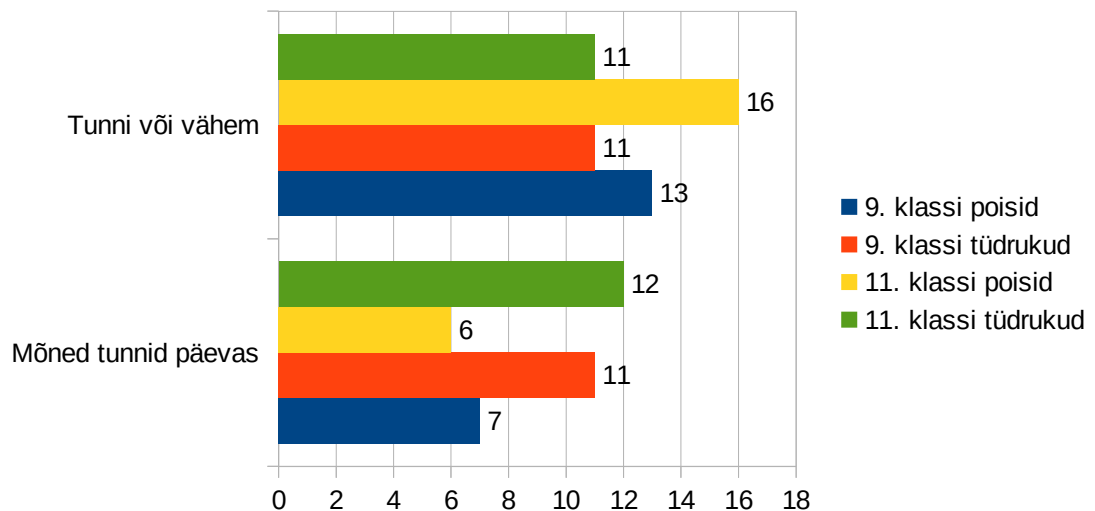
Saaremaa noorte lugemise sageduse tajumist vabal ajal iseloomustab joonis 9.

Joonis 9. Lugesagedus vabal ajal

Antud küsimuse eesmärk oli teada saada, kui palju õpilane üldse keskendub lugemisele või märkab oma lugemist. Jooniselt 9 selgub, et pea pooled 9. klassi õpilased loevad iga päev. Seevastu 11. klassi õpilastest tajub igapäevast lugemist vaid väike osa vastanutest. Üllatuslikult tajuvad igapäevast lugemist palju paremini poisid, eriti 9. klassi omad, kellest suur osa vastas, et loeb iga päev. Gümnaasiumi poiste lugemissagedus jaguneb pooleks igapäevase ja ülepäevase lugemise ning mõne korra kuus või aastas lugemise vahel. Ka 9. klassi tüdrukute hulgas tajuvad kõige rohkem vastajatest igapäevast lugemist. Paljud 11. klassi tüdrukud loevad enda arvates mõned korrad kuus, korra nädalas või mõned korrad aastas. Üldiselt tekitab muret suur hulk õpilasi, kes loevad enda arvates vaid mõned korrad kuus või mõned korrad aastas, gümnaasistide seas on neid lausa üle poole. Siinkohal võib sellise tulemuse põhjus olla suuresti ka selles, kuidas õpilased lugemist tõlgendavad ja mida nad lugemiseks peavad. Samuti peaks uurima seda, millega nad vabal ajal tegelevad. Seda aga käesolev uurimus ei vaatle.

Kuidas tajuvad 9. ja 11. klassi tütarlapsed ja noormehed oma lugemist päeva jooksul, illustreerib joonis 10.

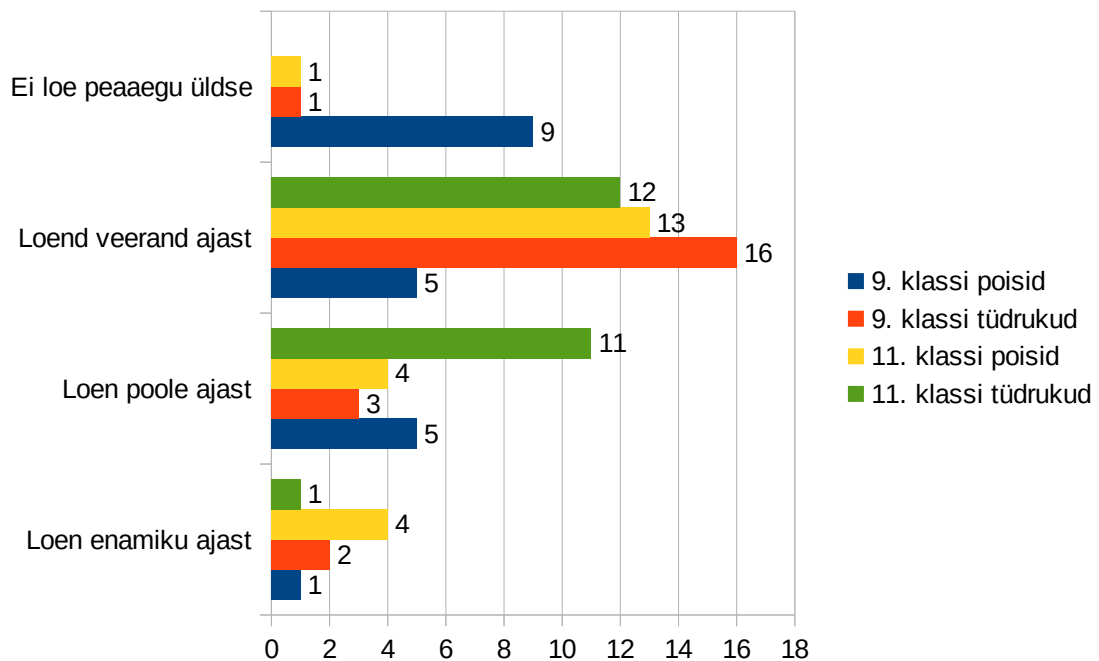

Joonis 10. Lugemise sagedus päeva jooksul

Nagu näha jooniselt 10, tajuvad 9. ja 11. klassi õpilased oma lugemisele kulutatud aega üsna sarnaselt. Mõlema vanusegrupi lugemisele kulutatud aeg jääb mõne tunni ning alla

tunni vahele. Noormehed kalduvad arvama, et nad loevad päevas alla tunni. Tütarlastest pooled arvavad, et kulutavad lugemisele alla tunni ja pooled, et mõned tunnid päevas, seega tajuvad neid oma päevast lugemisesagedust veidi paremini kui noormehed. Vaid üks 11. klassi tüdruk leidis, et loeb pool päeva ja üks 9. klassi poiss, et loeb enamiku päevast.

Kui tihti õpilased enda arvates arvutis midagi loevad illustreerib joonis 11.

Joonis 11. Saaremaa õpilaste lugemissagedus arvuti kasutamisel

Jooniselt 11 selgub, et pea pooled põhikooli ja gümnaasiumi õpilastest tunnevad, et arvutis olles loevad nad veerand ajast. Sealjuures on sellisel arvamusel rohkem tüdrukuid kui poisse. Huvitav tulemus on see, et suur osa 9. klassi õpilastest, peamiselt poisid, arvavad, et nad ei loe arvutis peaaegu üldse. Seevastu gümnaasistidest arvab seda vaid üks õpilane. Mis sellist suurt vahet põhjustab, vajab edasist uurimust. Seda, et arvutis olles loetakse poole ajast, tajuvad paremini 11. klassi õpilased. Eriti jäävad silma tüdrukud, kellest pea pooled on märkinud selle vastusevariandi. Väike osa vastanutest

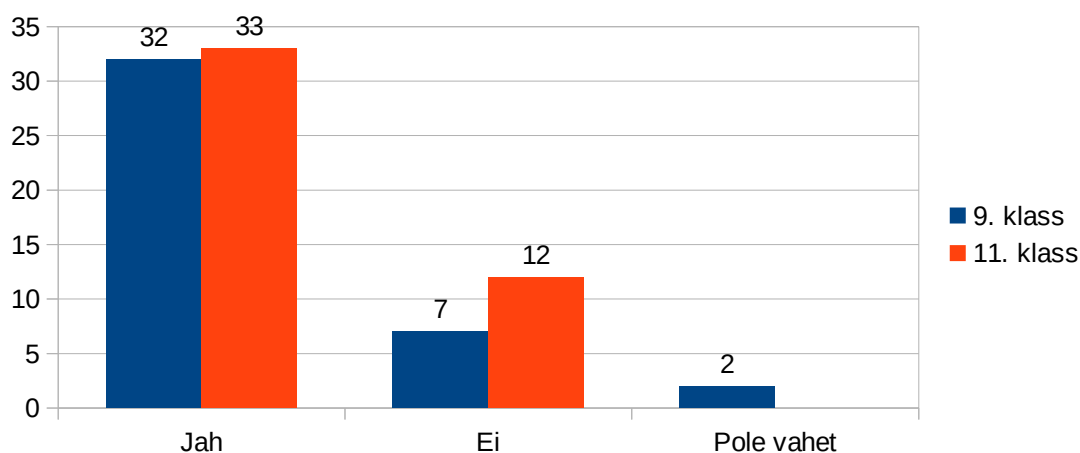
tunneb, et loeb arvutis enamiku ajast. Hea on tõdeda, et arvutis lugemise all ei peeta silmas ainult uudiste lugemist, vaid vastuste all toodi välja ka filmi subtiitreid (2).

2.2.4 Lugemine koolis

Kuna lugemishuvi sõltub suuresti koolitunnis kogetust (Guthrie jt 2012), tuleb vaadata, kuidas näevad õpilased koolitunnis käsitletavat kirjandust. Valiku tegemise võimalus mõjutab õpilast positiivselt mitmest küljest (Schraw, Flowerday, Reisetter 1998). Käesolevas töös uuriti õpilastelt kohustusliku kirjanduse ja tunnis kasutatavate tekstide kohta.

Pea kõik õpilased (96%) vastasid, et õpetaja on lubanud neil valida raamatu omal vabal valikul. Neli põhikooli vastanut leidis, et õpetaja pole neile sellist valikut pakkunud. Kõik eitavalt vastanud käisid Aste Põhikoolis.

Kas õpilastele meeldiks ise valida endale kohustuslikku kirjandust, iseloomustab joonis 12.

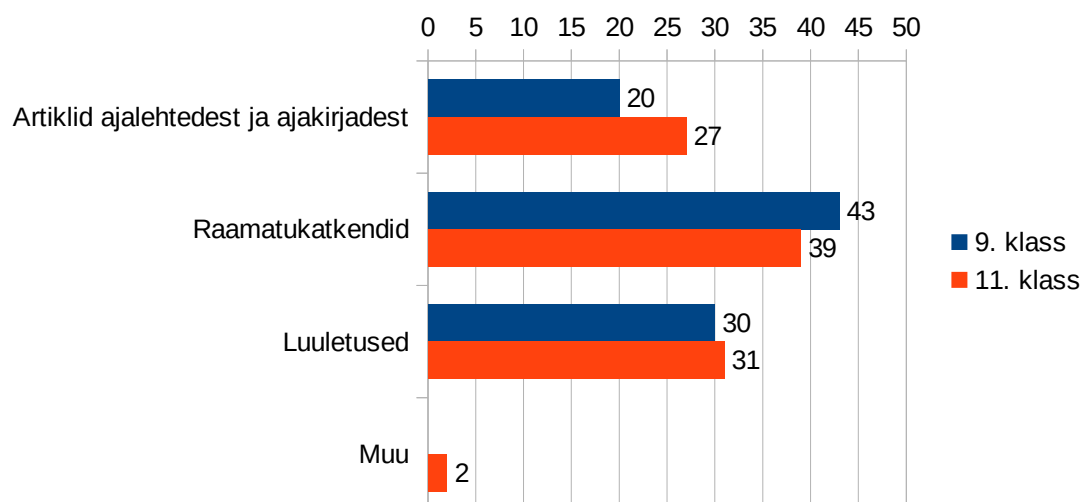

Joonis 12. Ise kohustusliku kirjanduse valimine

Jooniselt 12 selgub, et mõlemast vanusegrupist enamikule meeldiks ise valida omale kohustuslikku kirjandust. 9. klassi õpilased tõid põhjenduseks, et siis saaks valida endale huvitava teema, raamatu lugemine läheks kiiremini, motivatsiooni oleks rohkem,

nii ei tunneks sundi, raamatud oleksid noortepärasemad ning saaks lühikese raamatu valida. Need põhikooli õpilased, kes ei soovi ise endale raamatut valida, ütlesid, et ei oskaks ise valida, ise valimine on raske, õpetaja valitud raamatud on tavaliselt head ja silmaringi avaravad ning kardetakse võtta liiga igav ja lühike raamat. 11. klassi õpilased tõid põhjendusteks, et siis saab valida raamatuid, mis huvitavad, saab valida oma maitse järgi, saab otsustada, milline raamat rohkem sobib, saab valida raamatu, mis on sobivast žanrist, viitsitakse rohkem lugeda ning motivatsioon on suurem. Kuigi paljudele meeldiks ise raamat valida, leidsid osad, et olema peaksid siiski mingisugused piirid, näiteks autori piirang või vabalt valitud raamatu arvu piirang. Üks neiu leidis, et olema peaks tasakaal, üks kursus (Kuressaare Gümnaasiumi IV kooliaste on kursusepõhisel õppel, kus aasta jooksul vaheldub eesti keele periood kirjanduse perioodiga) võiks koosneda õpilase enda vabal valikul loetud teoste analüüsist, aga järgmine kohustusliku maailmaklassika üle arutlemine. Kohustuslikku kirjandust ei meeldiks valida 12 vastanule. Nemad põhjendasid oma arvamust sellega, et õpetaja teab, mis on hea, nad ei suudaks/oskaks ise valida, pole piisavalt selles vallas teadmisi ja valik oleks liiga suur. Vastustest on näha, et väga oluline osa lugemismotivatsiooni tekitamisel on huvi teose vastu, samas tunnistasid need, kes ei soovi ise valida, et valiku tegemine on keeruline.

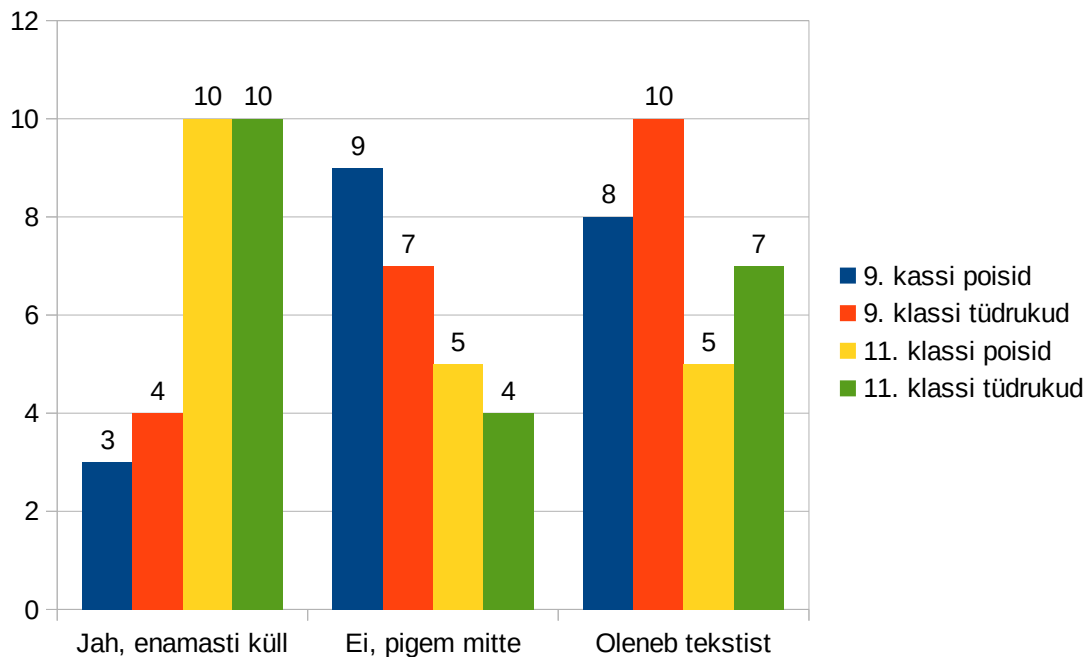
Joonis 13 illustreerib, milliseid tekste õpetaja õpilastele tunnis lugeda annab.

Joonis 13. Eesti keele ja kirjanduse tundides loetavad tekstid

Jooniselt 13 selgub, et kõige rohkem annavad õpetajad eesti keele ja kirjanduse tundides lugeda raamatukatkendeid. Põhikooli õpilastest valisid selle variandi lausa kõik õpilased. Sellele järgneb mõlemas vanusegrupis luuletuste lugemine ning siis artiklid ajalehtedest ja ajakirjadest. Kaks gümnaasiumi õpilast tõi välja ka muu vastusevariandi. Esimene täpsustas seda sellega, et õpetaja ei annagi väga lugeda ning teine märkis, et nad loevad põhimõtteliselt kõike, mida lugeda annab. Kui tihti ja mida õpetajad õpilastele tundides lugeda annavad, vajab eraldi edasist uurimist.

Kas õpetaja valitud tekstid on olnud huvitavad, iseloomustab joonis 14.

Joonis 14. Õpetaja valitud tekstide huvitavus

Vaadates joonist 14, võib öelda, et enamik põhikooli õpilastest pole rahul tekstidega, mille õpetaja neile tunnis analüüsimiseks on valinud. Kaks kolmandikku põhikooli vastanutest leidis, et õpetaja valitud tekstid ei ole huvitavad või on huvitavad ainult osa tekstidest. Vaid viiendikule sobivad need tekstid. Samas on gümnaasiumis olukord parem. Peaaegu pooled 11. klassi õpilastest on õpetaja valikuga rahul. Veidi vähem neist

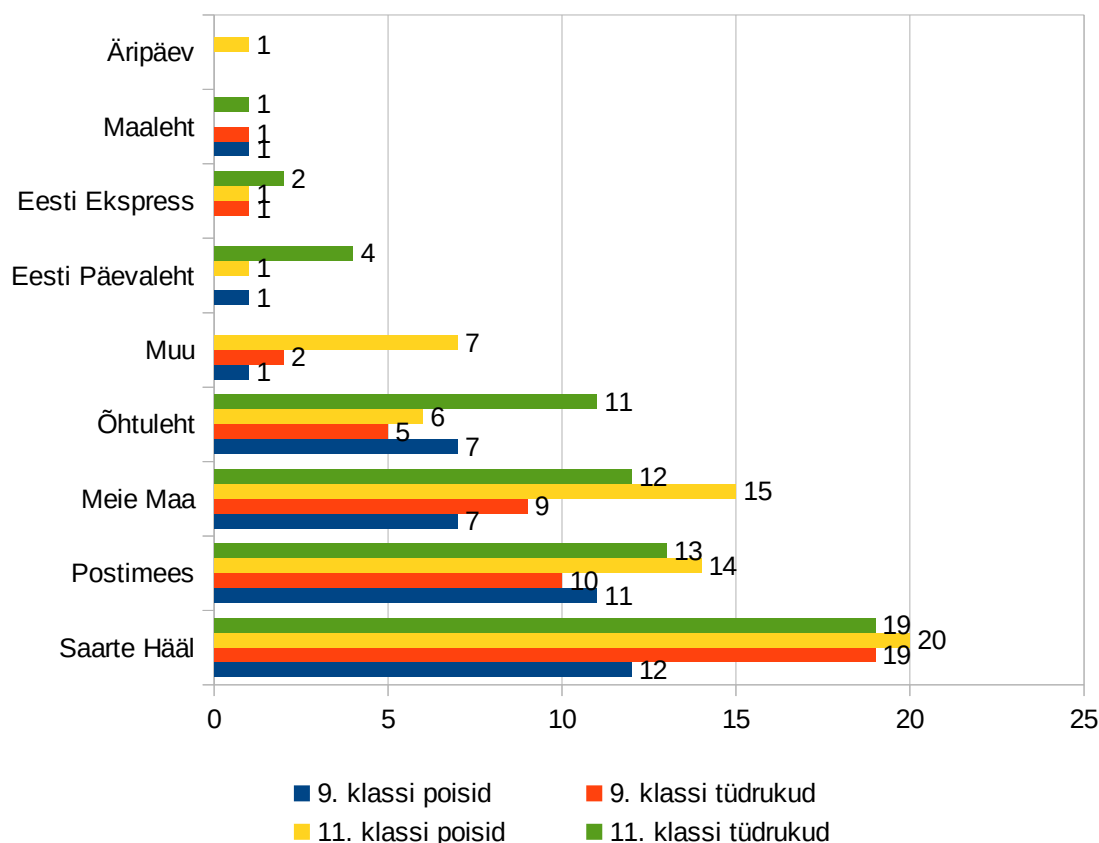
arvab, et kõik oleneb tekstist ning vaid väike osa keskkooli õpilastest pole rahul õpetaja valituga. Soolisel vaatlusel võib öelda, et tüdrukud on rohkem õpetaja valikutega rahul kui poisid, kellest enim leiavad, et õpetaja ei vali häid tekste.

Põhjendustena, miks õpetaja valitud tekstid ei meeldi, tõid põhikooli õpilased välja, et need on igavad (5), arusaamatud (2), õpilased pole piisavalt vanad, et teksti mõista (1), liiga teaduslikud (1) ja liiga vanad (1). Need õpilased, kes arvasid, et oleneb tekstist, põhjendasid oma vastust sellega, et maitse on erinev (6), ise valitud on huvitavamad (5), kõik on olnud Eesti kirjandus (1) ning vanemad Eesti raamatud on igavamad (1). Need, kellele meeldisid õpetaja valitud tekstid, tõid põhjendusena välja, et õpetaja tunneb tekste (1), enamasti on noortepäraseid tekstid (1), tekstist saab teada uusi asju (1), tekstid on huvitavad (1) ja õpetaja on neid ka kindlasti ise lugenud (1). Gümnaasiumi õpilased tõid meeldimise põhjendusena välja, et õpetaja tunneb oma tööd hästi ja teab, mis hea on (2), õpetaja suudab valida noortepäraseid tekste (1), valitud on tekstid, mis avardavad silmaringi ja panevad mõtlema (1), õpetaja valib huvitavaid tekste (3), õpetaja valib sisukaid tekste (1). Üks õpilane kirjutas, et head on tekstid siis, kui pärast tekib klassis arutelu. Need, kellele ei meeldinud õpetaja valitud tekstid, tõid välja, et valitud tekstid pole lugeja maitse järgi (3), on liiga filosoofilised (1) või on liiga õpetavad (1). Siit võib järeldada, et suhtumine õpetaja valitud tekstidesse sõltub väga palju õpetaja oskusest valida õpilastele õigeid tekste.

2.2.5 Ajakirjanduslike tekstide lugemine

PISA 2009 (Tire jt 2010) uuringust selgus, et noorukid loevad palju ajalehtede ja ajakirjade artikleid. Kuna ajakirjandust on võimalik lugeda nii paberil kui ka internetis, uuriti, millised on Saaremaa noorte harjumused ajakirjanduslike tekstidega.

Milliseid ajalehti loevad Saaremaa teismelised kõige sagedamini nädala jooksul iseloomustab joonis 15.

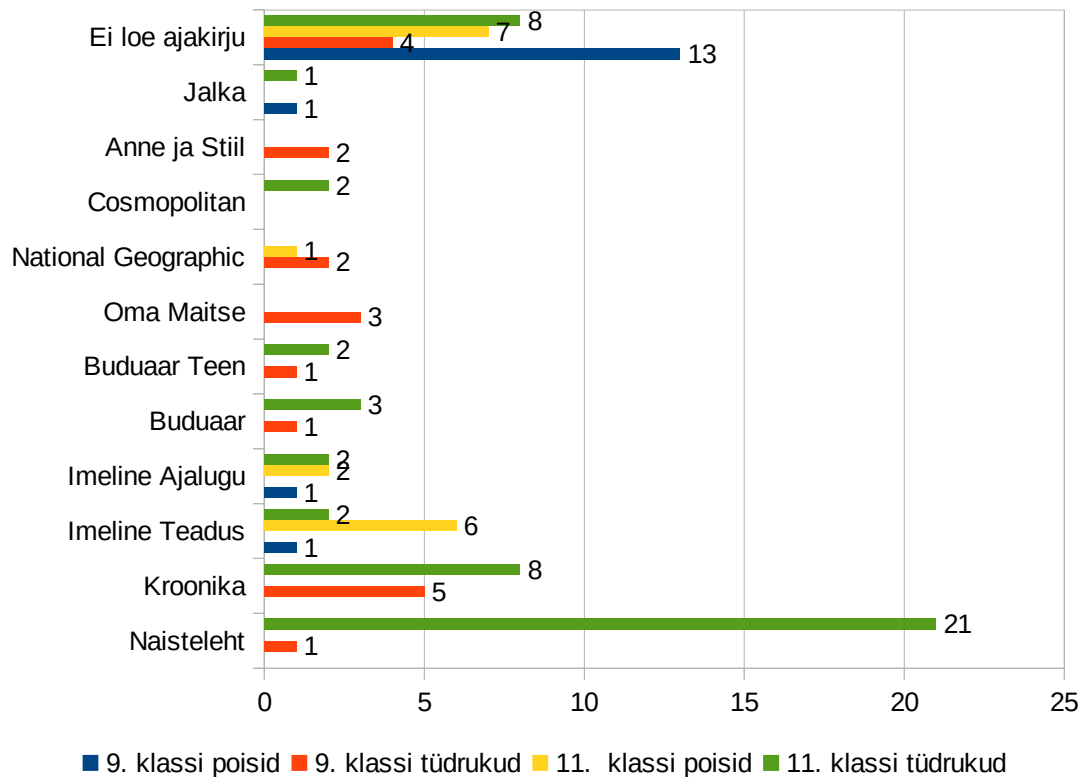

Joonis 15. Nädala jooksul loetavad ajalehed

Jooniselt 15 selgub, et nii 9. kui ka 11. klassi õpilaste seas sagedasemalt loetavad lehed on Saarte Hää, Postimees ja Meie Maa. Tähelepanu võib juhtida sellele, et mõlemad kohalikud lehed on kolme loetavama lehe hulgas ja seda mõlemas vanuseastmes. Helin Puksandi doktoritöös (2014a) olid kohalikud lehed 5. kohal. Küll aga on 11. klassi õpilaste iganädalaste lehtede lugemise valimik laiem, sest seal märgiti kõiki etteantud vastusevariante vähemalt korra. Gümnaasiumi poisid loevad tüdrukutega võrdselt ajalehti. Kui Saarte Hääle ja Postimehe lugemises on nad pea võrdsed, siis Meie Maad eelistavad lugeda poisid rohkem ja tüdrukud on suuremad Õhtulehe lugejad. Põhikooli õpilaste seas loevad tüdrukud poistest veidi rohkem ajalehti. Kohalikke lehti armastavad põhikooli õpilastest lugeda rohkem tüdrukud, Õhtulehte loevad poisid veidi meelsamini. Vähem loetakse Eesti Päevalehte, Eesti Ekspressi, Maalehte ja Äripäeva. Neist viimast loeb ainult üks õpilane gümnaasiumist, kuid tegu on ka üsna spetsiifilisele alale

suunatud lehega. Muu vastusevariandi all toodi välja Delfi (8), Elu24 (1), Mürileht (1) ja Wikileaks (1).

Joonis 16 näitab, milliseid ajakirju loevad Saaremaa õpilased kõige sagedamini.

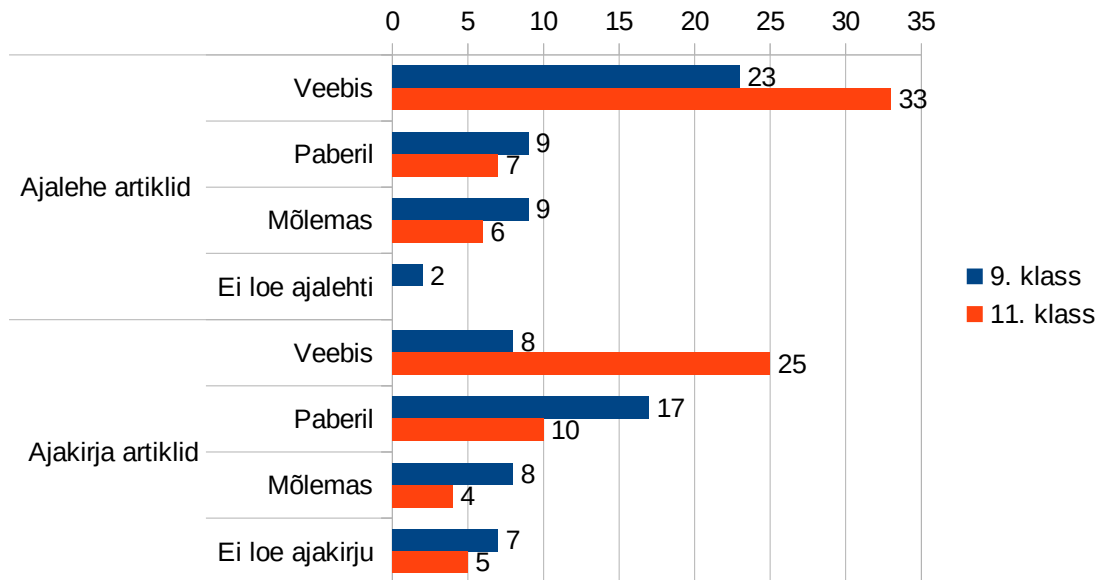

Joonis 16. Kuu jooksul loetavad ajakirjad

Jooniselt 16 selgub, et ajakirju loevad mõlemas vanuseastmes rohkem tüdrukud. Enim loetavad ajakirjad on Naisteleht, Kroonika ja Imeline Teadus. 9. klassi õpilaste seas eristuvad selgelt poiste ja tüdrukute lugemiseelistused. Neid ajakirju, mida loevad põhikooli poisid, ei loe põhikooli tüdrukud ja vastupidi. Kuid mingite kindlate järelduste tegemiseks on praegune valim liialt väike. Samas 11. klassi õpilaste hulgas loevad kaht ajakirja (Imeline Teadus ja Imeline Ajalugu) mõlema soo esindajad. Lisaks on näha, et suuremad ajakirjade lugejad on 11. klassi õpilased ning seda nii poiste kui tüdrukute hulgas. Kui põhikoolis on ajakirjade mitte lugejate seas suurem osa poisse, siis üllatavalt on gümnaasiumi õpilaste hulgas tulemused üsna võrdsed. Lisaks joonisel

16 toodud ajakirjadele, mainisid 9. klassi tüdrukud veel GEOd (1) ning Kodu ja Aeda (1), 11. klassi tüdrukud mainisid Nipiraamatut (1) ja ajakirja Naised (1).

Joonis 17 illustreerib ajalehe ja ajakirja artiklite lugemiskoha eelistusi.

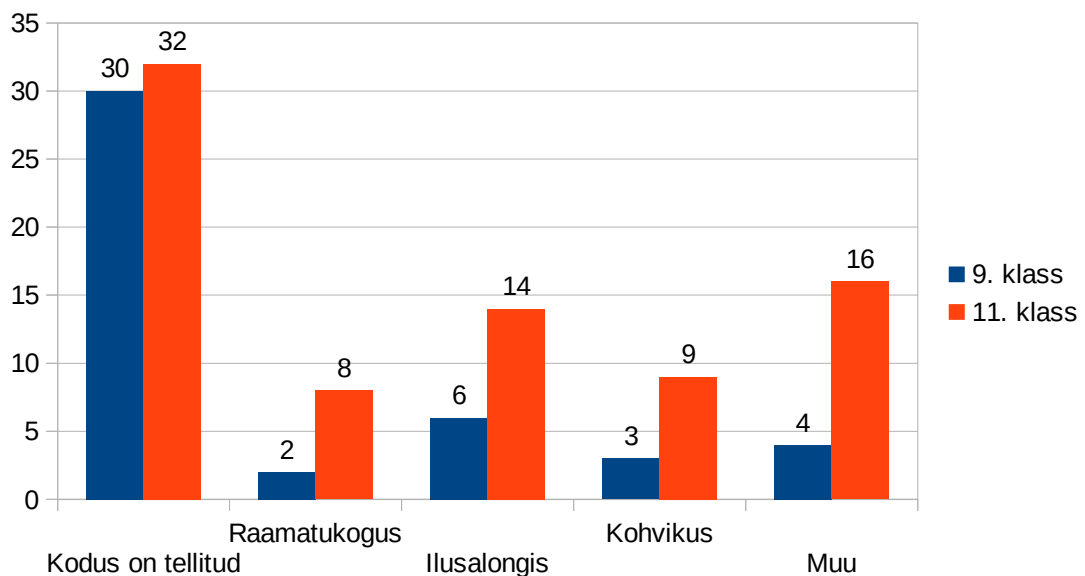
Joonis 17. Ajalehe ja ajakirja artiklite lugemine paberil või veebis

Jooniselt 17 on näha, et ligi kolmveerand (33 õpilast 46st) keskkooli ja umbes pooled (23 õpilast 43st) põhikooli õpilastest eelistavad lugeda ajalehe artikleid internetis. Paberil ajalehtede lugejate arv on mõlemas vanuseastmes suhteliselt väike. Peamised põhjused, miks meeldib noortele lugeda ajalehti internetis, on mugavus (14), kerge kättesaadavus (10), odavus (6), interneti pidev olemasolu (3), võimalus valida sobiv teema (3). Need noored, kes eelistasid lugeda ajalehti paberil, tõid põhjenduseks, et see on mugavam (14), lihtsamalt kättesaadav (7) ja see ei riku silmi nii palju kui ekraan (3). Vastajad, kes valisid mõlemad variandid, ütlesid, et valik sõltub tujust (5) ja kohast, kus viibitakse (6). Kaks põhikooli õpilast märkis, et ei loe ajalehti üldse.

Põhikooli õpilastest eelistavad pea pooled lugeda ajakirja artikleid paberil, veebis lugejate hulk on poole väiksem. Gümnaasiumi õpilastel on seevastu paberil ajakirjade lugejate hulk pea poole väiksem. Nemad eelistavad lugeda sarnaselt ajalehe artiklitega

ka ajakirju pigem internetist, selle valiku tegid ligi pooled vastanutest. Peamised põhjused, miks lugeda ajakirju internetis, on sarnased ajalehtede juures välja toodule – mugavus (16) ning lihtne kättesaadavus (7). Õpilased, kellele meeldib lugeda ajakirju paberilt, põhjendasid oma valikut sellega, et neile meeldib ajakirja käes hoida (3), mugavam lugeda (5), nii ei riku silmi (3) ning internetist ei saa neid lugeda (2). Need, kelle jaoks pole vahet, kust nad ajakirja artikleid loevad vastasid, et see sõltub kohast, kus nad viibivad (3) ja tujust (2). Ajakirja mitte lugejate hulk on mõlemas vanuseastmes sarnane, põhikoolis veidi suurem kui gümnaasiumis. Nii ajalehtede kui ajakirjade lugemise juures jääb silma, et põhikooli õpilased loevad vähem artikleid veebis. Millised tegurid on selle erisuse põhjustajateks, vajab edasist uurimist.

Joonis 18 illustreerib seda, millistes kohtades Saaremaa noorukid paberil ajakirjandust kõige rohkem loevad.

Joonis 18. Paberil ajakirjanduse lugemise koht

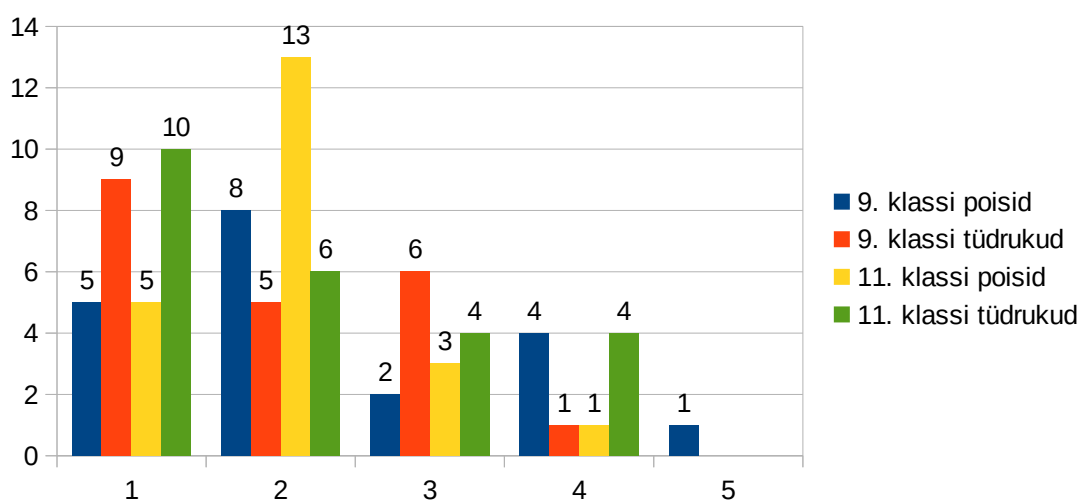
Nii 9. kui ka 11. klassi õpilased loevad paberil ajakirjandust kõige rohkem kodus, kuhu seda tellitakse. Kõige vähem loetakse neid raamatukogus või kohvikus. Muudest kohtadest, kus paberil ajakirjandust loetakse, toodi välja kool (11), vanavanemate kodu (6), wc (2), sõprade kodu (1), töökoht (1) ja lennujaam (1). Arvatavasti on 11. klassi

õpilaste laiem kohtade hulk tingitud sellest, et nad liiguvad rohkem ringi. Maal elavad põhikooliealistel teismelistel ei ole võimalust kõiki neid kohti nii tihti külastada, need tekivad alles hiljem linna kooli minnes. PISA 2015 (Tire jt 2016) uuringus selgus, et maal elavate noorte lugemistulemused on kehvemad, kui linnas elavate noorte omad. Vähene liikuvus kodust eemal asuvasse linna ja väiksemad võimalused kohapeal võivad olla selle põhjuseks.

2.2.6 Suhtumine lugemisse

PISA 2009 (Tire jt 2010) uuringus selgus, et ligi 40% õpilastest ei naudi lugemist. Paljud õpilased loevad raamatuid mitte naudingü eesmärgil, vaid hoopis kohustusest. Selle üheks põhjuseks võib olla, et nad ei saa tekstist aru ning on madalamal lugemise saavutustasemel.

Joonis 19 illustreerib, kuidas õpilased hindavad oma tekstist aru saamist.

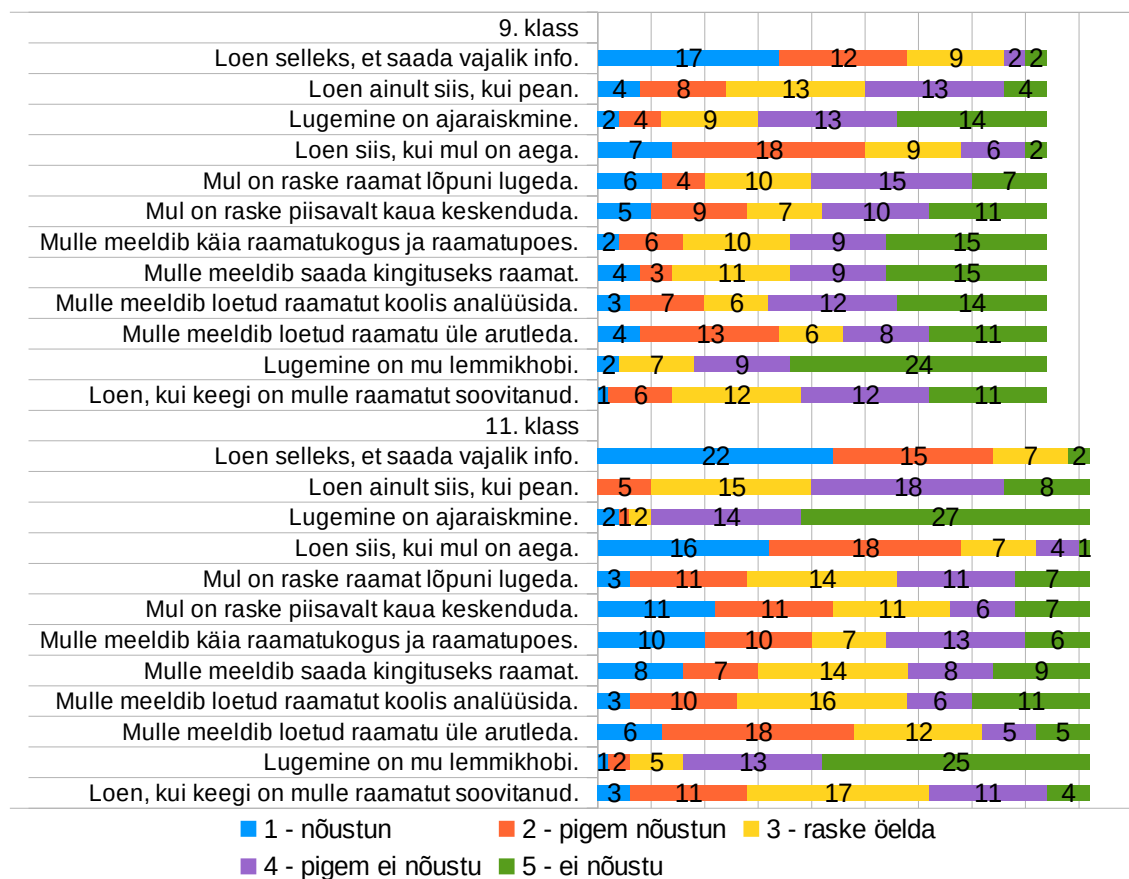

Joonis 19. Tekstidest aru saamine

Küsimus on üles ehitatud skaalale 1–5, kus 1 tähistab lauset „Saan kergesti aru“ ja 5 lauset „Arusaamine on raske“. Jooniselt 19 selgub, et mõlema vanuseastme tüdrukud märkisid kõige rohkem sellele küsimusele vastust 1 ehk nad arvavad, et saavad tekstist kergesti aru. Poiste seas osutus mõlemas vanuseastmes enim märgituks vastus 2 ehk

paljud poisid arvavad, et nad saavad tekstist pigem kergesti aru. Ainult üks põhikooli noormees märkis variandi 5 ehk tema jaoks on tekstist arusaamine raske. Samas hindas tekstist arusaamist pigem keeruliseks (vastus 4) juba rohkem õpilasi, neist peamiselt poisid. Oma tekstidest arusaamist peavad keskmiseks (vastus 3) pigem tüdrukud. Kui vaadata keskmisi tulemusi, siis 9. klassi tüdrukute keskmiseks väärtuseks tuli 1,9. Põhikooli poiste keskmiseks väärtuseks tuli 2,4. Gümnaasiumi tüdrukute keskmiseks väärtuseks tuli 2,1. ning 11. klassi noormeste keskmiseks väärtuseks 2. Seega enda hinnangul saavad tekstidest kõige paremini aru 9. klassi tüdrukud, neile järgnevad gümnaasiumi poisid, siis gümnaasiumi tüdrukud ja viimaseks jäävad põhikooli poisid. Mõnevõrra üllatav on, et gümnaasiumi poisid on teisel kohal, sest üldjuhul on tüdrukud lugemisülesannetes ja teksti mõistmisel poistest veidi tugevamad.

Kuidas suhtuvad lugemisse Saaremaa teismelised näitab joonis 20.

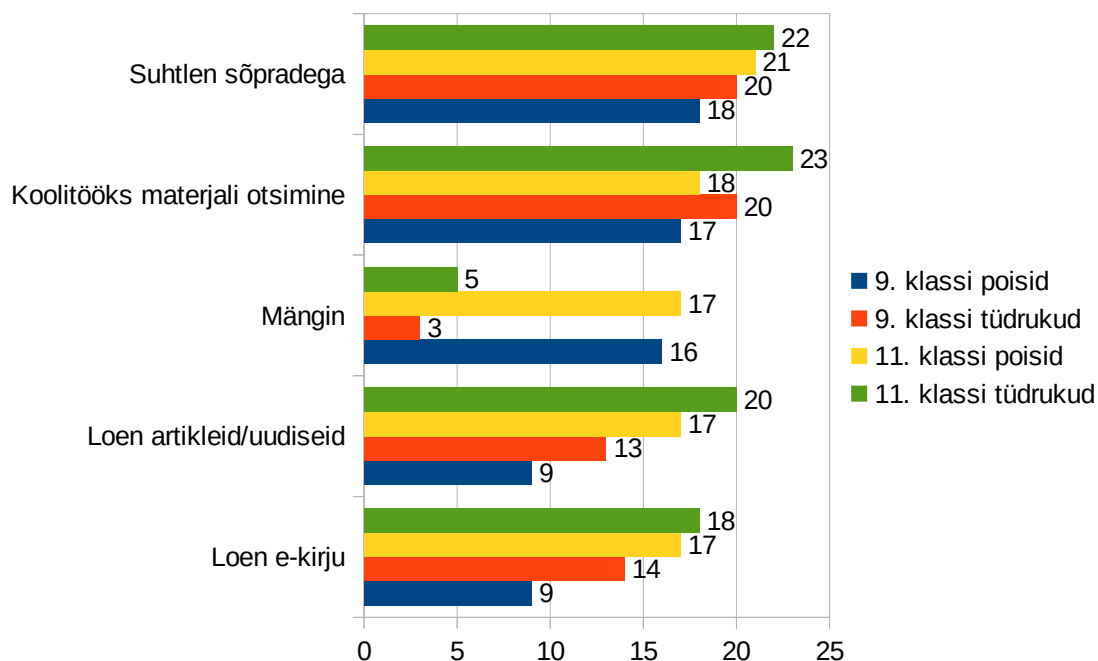
Joonis 20. Saaremaa teismeliste suhtumine lugemisse

Jooniselt 20 on näha, et õpilastele esitati lugemisega seonduvalt 12 väidet, mida paluti hinnata skaalal 1–5. Sealjuures tähistab 1 väitega täielikku nõustumist ja 5 mittenõustumist. Üldiselt on mõlema klassi tulemused üsna sarnased. Jooniselt 20 selgub, et paljud põhikooli ja gümnaasiumi õpilased loevad selleks, et saada vajalik info ning siis, kui neil on aega. Nende väidetega nõustumine tähendab, et lugemine ei ole nende jaoks sugugi mitte meelistegevus. Ei loeta mitte naudingu pärast, vaid kohustusest ja siis, kui kõik muu huvitav on tehtud. Vaadates väiteid „Loen ainult siis, kui pean”, „Lugemine on mu lemmikhobi” ja „Mul on raske piisavalt kaua keskenduda”, mis väljendavad kõige enam suhtumist lugemisse, selgub, et põhikooli õpilased suhtuvad õige pisut positiivsemalt lugemisse. Üldine tendents on aga siiski negatiivne. Väitega „Mul on raske raamat lõpuni lugeda”, mis näitab õpilaste motivatsiooni, nõustus rohkem gümnaasiumi õpilasi. See näib kinnitavat Applegate'i ja Applegate'i (2010) uuringu tulemust, milles leiti, et vanusega lugemismotivatsioon väheneb. Kui väidetega „Mulle meeldib käia raamatukogus ja raamatupoes” ja „Mulle meeldib saada kingituseks raamat” paljud põhikooli õpilased ei nõustu, siis keskkooli õpilaste seas leiab sealt võrreldes põhikooliga rohkem nõustuvaid vastuseid. Seega võib arvata, et keskkooli õpilased on parema lugemisoskusega, sest nad hindavad raamatuid kõrgemalt. Mõlemas vanuseastmes on aga väga väike hulk õpilasi, kes peavad lugemist oma lemmiktegevuseks. Samas aga ei pea nad lugemist ajaraiskamiseks. Mõttekoht tekib väidete „Mulle meeldib loetud raamatut koolis analüüsida” ja „Mulle meeldib loetud raamatu üle arutleda” juures. Mõlemas vanuseastmes on paljud õpilased vastanud, et neile ei meeldi koolis raamatut analüüsida, kuid raamatu üle arutlemine neile siiski meeldib. Järelikult peaks koolis raamatu analüüsimisel midagi muutuma.

2.2.7 Lugemine internetis Saaremaa teismeliste hulgas

Kuna tänapäeva noored veedavad väga palju aega internetis, tuleb pöörata tähelepanu sellele, millega nad seal tegelevad, milliseid tekste loevad ning milliseid lehti ja interneti keskkondi külastavad.

Joonis 21 iseloomustab seda, millega Saaremaa õpilased arvutis olles internetis tegelevad.

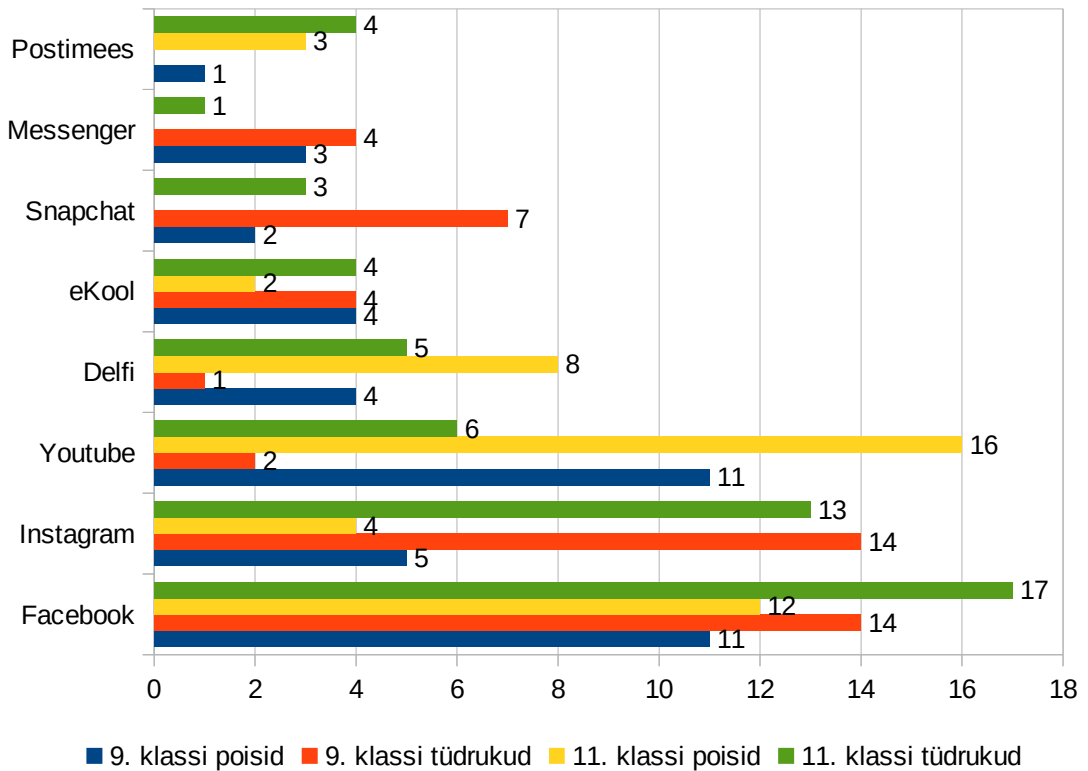

Joonis 21. Tegevused arvutis

Jooniselt 21 selgub, et mõlema vanusegrupi õpilased tegelevad arvutis eelkõige sõpradega suhtlemise ning koolitöödeks vajalike materjalide otsimisega. Gümnaasiumi õpilased tegelevad eelnenud kahele peaaegu võrdselt ka artiklite, uudiste ja e-kirjade lugemisega, põhikooli õpilased kasutavad arvutit nende tegevuste jaoks vähem. Kõige vähem arvutis mängitakse ning peamiselt tegelevad sellega poisid. Tüdrukud tegelevad arvutis peamiselt koolitöödeks vajalike materjalide otsimise ja sõpradega suhtlemisega. Poisid tegelevad arvutis enim sõpradega suhtlemisega. Kuna välja toodud tegevused sisaldavad suuremal või vähemal määral lugemist, ei saa öelda, et Saaremaa teismelised loevad internetti kasutades vähe, kuid jooniselt 11 selgus, et nad ise tajuvad arvutis lugemist mõlemas vanuseastmes vaid veerand ajast.

Internetis on tohutul hulgal erinevaid suhtlusportaale ja interneti lehekülgi, mida noored aktiivselt igapäevaselt kasutavad. Selleks, et tõsta õpilaste lugemismotivatsiooni, peab õpetaja teadma, millised on õpilaste huvid. Kuna tänapäeva noored veedavad suure osa päevast internetis, on vaja teada, milliseid keskkondi nad seal kasutavad ning milliseid tekste tarbivad.

Joonis 22 iseloomustab Saaremaa õpilaste enim külastatavaid interneti keskkondi ja lehekülgi.

Joonis 22. Sagedasemad igapäevaselt külastatavad veebilehed ja keskkonnad

9. klassi õpilased nimetasid kokku 17 ja gümnaasiumi õpilased 24 erinevat veebilehte või -keskkonda, mida nad igapäevaselt külastavad. Joonisel 22 on välja toodud kaheksa kõige sagedasemalt mainitud lehekülge. Esikolmik on mõlemas vanuseastmes ühesugune, esikohal on vaieldamatult Facebook. Teisele kohale jääb põhikooli õpilaste seas Instagram ja kolmandale Youtube. Gümnaasiumis on teisel kohal Youtube ja kolmandal Instagram. Poisid on suuremad Youtube'i kasutajad kui tüdrukud. Tüdrukud on seevastu suuremad Snapchati kasutajad. Keskkooli õpilased külastavad rohkem uudisteportaale (Postimees ja Delfi), põhikooli õpilased aga suhtluskeskkondi (Messenger ja Snapchat). Viies kohale jääb eKool, mida kasutavad mõlema vanuseastme õpilased võrdlemisi sarnaselt. Lisaks eespool mainitutele toodi selle

küsimuse all välja veel Gmail (5), Google (5), uudisteportaalid Õhtuleht (6), Saarte Hää (5) ja Meie Maa (1), sealjuures töid uudisteportaale välja peamiselt 11. klassi õpilased, suhtluskeskkondi Twitter (6) ja Reddit (2), meelelahutus keskkondi Netflix (3), Twitch (1) ja Spotify (1) ning erinevaid lehekülgi NBA.com (1), Wikipedia (1), Wikileaks (1), Steam (1), Pinterest (1) ja e-poed (1). Vaadates igapäevaselt enim külastatavate veebilehtede nimekirja, võib öelda, et Saaremaa õpilased loevad väga palju ka internetis. Kõik need leheküljed eeldavad suuremal või vähemal määral lugemist.

2.3 Järeldused, ettepanekud

Käesoleva uurimistöö tulemusena selgus, et Saaremaa 9. ja 11. klassi õpilased loevad üsna palju eri liiki kirjandust. Samas on naudingu eesmärgil lugemise õpilasi suhteliselt väike arv ning eelistatakse lugeda lühemat kirjandust. Õpilased ei taju, kui palju nad päeva jooksul loevad paberandjal kui ka internetis olevaid meediatekste. Tulemustest võib järeldada, et noorte lugemise motivatsioon tõuseks, kui õpilased saaksid teha kohustusliku lugemise hulgas rohkem valikuid lähtudes oma isiklikest huvidest.

Antud töö tulemuste analüüsi põhjal saab teha järgmised ettepanekud ja järeldused:

- Tulemustest lähtuvalt võib öelda, et mõlemas kooliastmes on õpilastel langenud lugemismotivatsioon ja tahe naudingu pärast lugeda. Vabatahtlikult loeb raamatuid üsna väike hulk Saaremaa teismelistest. Kõige olulisem on õpilaste lugemismotivatsiooni säilitamine. Seda saab teha kasutades tunnis mõnd motivatsiooni ja huvi tõstvat meetodit, nt Heily Soosaare oma või Gambrelli teese.
- Saaremaa noorukid on väga laia lugemiseelistusega, loetakse palju eri liiki kirjandust nii internetis kui ka paberil. Samas eelistavad noored lugeda lühikesi tekste ning eelkõige internetis, kus info vaheldub kiiremini ning saab vajaliku kergesti kätte. Hea on tõdeda, et mõlemas kooliastmes on enim meeldivate tekstide all esikohal romaan, kuid seda eelkõige tütarlaste eelistusel. Noormehed eelistavad lugeda pigem ajakirjandust.

- Kuigi gümnaasiumis peaks olema kohustuslikult läbiloetavate raamatute hulk suurem, siis tulemused näitavad, et tegelikult on lugemus suurem põhikoolis. Sellest võib järeldada, et õpilaste lugemishuvi justnimelt proosateoste osas on keskkoolis veel enam langenud, kuid selle kontrollimiseks oleks vaja täpsemat uuringut suurema õpilaste arvuga.
- Samas ei pea paljud õpilased nii põhikooli kui ka gümnaasiumi vastanutest lugemist ajaraiskamiseks, kuid enamik leiavad, et tegu pole ka nende lemmikhobiga. Enamik noori loeb siis, kui neil on aega. Raamatute üle arutleda neile siiski meeldib, kuid mitte koolis. Siinkohal on mõttekoht õpetajatele, kuidas teha raamatute lugemiskontroll õpilastele meeldivaks ülesandeks.
- Tähelepanu peaks pöörama noorte enda lugemise tajumisele. Teismelised tajuvad oma lugemust väga vähesel määral. Nad loevad enda arvates enamasti mõned korrad kuus või mõned korrad aastas. Siinkohal on küll õpilased lugemise all silmas pidanud eeldatavasti raamatute lugemist. Iga päev loevad Saaremaa teismelised mõne tunni või alla tunni. Lugemine ei tähenda ainult raamatute lugemist, vaid tegelikult toimub lugemine pea terve ärkveloleku aja jooksul. Õpilasi peaks suunama märkama lugemist, et nad teadvustaksid seda oma elu ühe tähtsaima osana.
- Paljud Saaremaa teismelised eelistavad paberil lugemise asemel arvutit või mõnda nutiseadet. Ka arvutis ja internetis lugemist tajuvad enamasti õpilasi vähesel määral, märkides, et loevad arvutis veerand ajast või peaaegu üldse mitte. Kuigi ka arvutis tarbitavate tekstide hulk on tegelikult neil võrdlemisi suur.
- Ajakirjandust eelistavad teismelised lugeda pigem internetist, ajalehtedest eelistatakse kohalikke lehti. Ajalehtede lugemisel ja interneti tekstide tarbimises soolist ega ealist erisust ei tekkinud. Küll aga loevad tütarlapsed ajakirju rohkem kui noormehed. Paberil ajakirjandust loetakse enamasti kodus, kuhu see on tellitud.
- Saaremaa neiud loevad noormeestest rohkem ning nende lugemiseelistused on laiemad, kui poistel. Samas tajuvad neiud paremini ka oma lugemise sagedust.

- Mõlema klassi õpilased pidasid raamatute juures oluliseks, et sellel oleks põnev sisu, hea kirjastiil ning et lugedes tekiks loost ettekujutus. Hea sisuga raamatus on romantikat, põnevust ning see põhineb tõsielul.
- Väga palju sõltub õpilastele raamatute vastu huvi tekitamises õpetajast ning sellest, kuidas ta suudab oma ainet edastada ja õpilastele kõitvaid tekste valida. Enim annavad õpetajad lugeda tundides raamatukatkendeid, luulekogusid ja erinevaid artikleid. Negatiivne hoiak lugemise ja õpetaja valitud tekstide osas oli tajutav põhikooli õpilaste hulgas.
- Õpilastele meeldiks ise valida, milliseid kohustuslikke raamatuid nad sooviksid lugeda. Isiklike eelistuste järgi valimine motiveeriks neid rohkem lugema. Riiklik õppekava on kirjanduse valikus väga rikkalik ning õpetaja saab teoste valimisel arvestada väga palju õpilaste tasemega, kuid võimalust õpilastel omal vabal valikul, ilma ühegi piiranguta, endale sobiv teos valida, praegune õppekava sisuliselt ei paku. Pea kogu kohustuslik kirjandus jääb praegu õpetaja valida, õnneks saab ta seda teha väga paindlikult ja õpilastele valikuid jättes.
- Saaremaa õpilased tõid küsitluses välja väga suure hulga neile meeldinud raamatuid, millest kolmandiku leiab ka kohustuslikult käsitletavate teoste nimekirjast. Paljud raamatud on uudiskirjanduse žanrist ning märgitud vastavalt õpilaste lugemiseelistustele. Enim meeldinud raamatute nimekirjas pole ainult romaanid, vaid ka kaks näidendit. Mõned õpilased tunnistasid, et nad poleks mõnda raamatut, mis väga meeldis, lugenud, kui see poleks olnud kohustuslik kirjandus.
- Kõige vähem meeldinud raamatute hulgast leiab valdavalt kohustusliku kirjanduse nimekirja kuuluvad teosed ning mitte ainult romaane, vaid ka teisi ilukirjandusliike, nt eepost, luulekogusid. Peamiseks põhjuseks, miks raamat ei meeldinud, oli igavus ning sündmuste liiga aeglane vaheldumine. Mati Hindi (2011) arutluse järgi on see täiesti omane internetiajastu inimesele, kes ei suudagi keskenduda pikemale tekstile, mis vajab süvenemist.
- Hea on tõdeda, et paljud Saaremaa õpilased tunnevad, et nad saavad tekstist üsna kergesti aru. Ometigi leidis ka neid, kes tunnistasid, et arusaamine on raske. See

näitab, et juba varasemas eas peaks pöörama tähelepanu funktsionaalse lugemise oskuse omandamisele, et hilisemates kooliastmetes oleks kergem.

Kokkuvõte

Käesolev magistritöö keskendub Saaremaa noorte lugemiseelistuste ja lugemismotivatsiooni uurimisele Aste Põhikooli ja Kuressaare Gümnaasiumi 9. ja 11. klassi õpilaste näitel. Antud töö koosneb kahest osast. Teoreetilises osas antakse ülevaade lugemise olulisusest ning lugemismotivatsiooni ja -huvi kujundamisest. Töö empiiriline osa keskendub Saaremaa teismeliste lugemiseelistuste, lugemisharjumuste, lugemise tajumise, koolis lugemise, lugemisse suhtumise, ajakirjanduslike ja interneti tekstide lugemise välja selgitamisele.

Käesolevas uurimuses osales 99 Saaremaa noorukit Kuressaare Gümnaasiumist ja Aste Põhikoolist. Uurimuses osalesid 9. ja 11. klassi õpilased, 43 põhikoolist ja 46 gümnaasiumist. Neist 43 olid meessoost ja 46 naissoost. Peamiselt võrreldi tulemusi klasside kaupa ja sooliselt.

Antud töö eesmärgiks oli välja selgitada, kuidas suhtuvad lugemisse Saaremaa õpilased. Tulemustest selgus, et Saaremaa õpilased ei ole lugemise suhtes kõrgelt motiveeritud, nad ei pea lugemist oma meelistegevuseks ning ei loe raamatuid naudinguga eesmärgil, vaid pigem kohustusest. Kuigi õpilastele meeldib raamatute üle arutleda, ei meeldi seda neile teha koolis. Seega peaks üle vaatama raamatu analüüsi käsitluse koolitunnis.

Uurimistulemustest selgus, et Saaremaa õpilastele meeldib lugeda eri liiki kirjandust. Gümnaasiumi õpilased eelistavad veidi lühemaid tekste kui põhikooli õpilased. Samas on nende loetavad tekstid ühe inimese kohta mitmekülgsemad kui põhikooli õpilastel. Mõlemad vanuseastmed tahaksid suuremat valikuvõimalust kohustusliku kirjanduse osas, et valida raamatuid oma isiklike huvide järgi.

Suuremat tähelepanu peaks pöörama õpilaste lugemissageduse tajumisele. Tulemustest selgus, et Saaremaa noorukid loevad päevas paar tundi või vähem. Lugemise vähene tajumine tuleb välja nii paberil kui ka interneti tekstide juures. Lugemine, eriti

funktsionaalne lugemine, on aga tänapäeva ühiskonna üks olulisemaid oskusi. Ning mida vähem õpilased loevad ja tajuvad oma lugemist, seda raskem on neil tulevikus ühiskonnas hakkama saada.

Antud teema vajab edasisi uurimusi kindlasti igas kooliastmes ning teistes piirkondades, sest õpilaste vähene lugemismotivatsioon ei ole ainult Saaremaa teismeliste omane. Suuremat tähelepanu peaks pöörama õpilaste lugemise tajumisele ja teoste analüüsile koolitundides, mis aitaks lugemismotivatsiooni suurendada. Samuti peaks uurima lähemalt õpilaste nutiseadmetest lugemist, käesolev uurimus puudutas teemat vaid kaudselt.

Kasutatud kirjandus

- Applegate, Anthony J., Mary DeKonty Applegate** 2010. A study of thoughtful literacy and the motivation to read. *The Reading Teacher*, 64(4), 226–234.
- Baker, Linda, Mariam J. Dreher, John T. Guthrie** 2000. Why teachers should promote reading engagement.
- Bobõlski, Reet** 2013 (15. märts). Õpilased ei tea sõnade tähendust – *Õpetajate Leht*
- Brozo, William G., E. Sutton Flynt**, 2008. Motivating Students to Read in the Content Classroom: Six Evidence-Based Principles. *The Reading Teacher*, 62 (2), 172–174.
- Cremin, Teresa, Gemma Moss** 2018. Reading for pleasure: supporting reader engagement. – *Literacy* , 52 (2), 59–61.
- Drummond, Aaron, James D. Sauer** 2014. Video-Games Do Not Negatively Impact Adolescent Academic Performance in Science, Mathematics or Reading. – *PLoS ONE*. 9 (4), 1–5.
- Flowerday, Terri, Gregory Schraw** 2000. Teacher Beliefs About Instructional Choice: A Phenomenological Study. *Journal of Educational Psychology*, 92 (4), 634–645.
- Flowerday, Terri., Gregory Schraw, Joseph Stevens** 2004. The Role of Choice and Interest in Reader Engagement. *The Journal of Experimental Education*, 72 (2), 93–114.
- Gambrell, Linda B.** 2011 Seven Rules of Engagement: What's Most Important to Know About Motivation to Read. *Reading Teacher*, 65 (3), 172–178.
- Gambrell, Linda B.** 2015. Getting Students Hooked on the Reading Habit. *The Reading Teacher*, 69 (3), 259–263.
- Gambrell, Linda B., Barbara Martin Palmer, Rose Marie Codling, Susan Anders Mazzoni** 1996. Assessing Motivation to Read. *Reading Teacher*, 49 (7), 518–533.
- GRÕK = Gümnaasiumi riiklik õppekava** 2011
<https://www.riigiteataja.ee/akt/114022018009?leiaKehtiv> (02.07.2019)

- GRÕK L1 = Gümnaasiumi riiklik õppekava lisa 1.** Ainevaldkond „Keel ja kirjandus“
2011. https://www.riigiteataja.ee/akti/1140/2201/8009/2m_lisa1.pdf#
(02.07.2019)
- Guthrie, John T., Laurel W. Hoa, Allan Wigfield, Stephen M. Tonks, Nicole M. Humenick, Erin Littles** 2007. Reading motivation and reading comprehension growth in the later elementary years. *Contemporary Educational Psychology*, 32, 282–313.
- Guthrie jt 2012 = Guthrie, John T., Allan Wigfield, Susan Lutz Klauda** 2012. Adolescents' engagement in academic literacy. College Park, MD: University of Maryland. Kõlastatud lehelt: <http://www.corilearning.com/research-publications/>
(12.07.2019)
- Hint, Mati** 2011 (28. oktoober). Internet ja isiksus. *Õpetajate Leht*.
- Hopper, Rosemary** 2005. What are Teenagers Reading? Adolescent Fiction Reading Habits and Reading Choices. *Literacy*, 39 (3), 113–120.
- Karise, Merit** 2010 (27 märts). Lugesoskus on ellujäämisoskus. *Saarte Hää*
- Kikas, Eve** 2010. Õppimine ja õpetamine esimeses ja teises kooliastmes. *EV Haridus- ja Teadusministeerium*.
- Lugesoskus.** PISA 2009 raamdokument. Toimetaja Krista Kerge, Tallinn 2008.
- Malloy, Jacquelynn A., Barbara A. Marinak, Linda B. Gambrell, Susan A. Mazzone** 2013. Assessing motivation to read: The Motivation to Read Profile-Revised. *Reading Teacher*, 67 (4), 273–282.
- Must jt 2001 = Must, Olev, Aasa Must, Vilve Raudik** 2001. Lugesikirjaoskus. *Akadeemia*, 7, 1431–1448.
- Mäkinen, Ilkka** 2014. Reading like monks: The death or survival of the love of reading? *Reading in changing society*. 13–27.
- Pandis, Meeli** 2005. Lugesoskuse areng ja seda mõjutavad faktorid. – Eesti keele ja kirjanduse õpetamisest koolis. Mari Kadakas (koostaja), lk 25-30
- Puik, Tiiu** 2005. Õpilaste lugesoskus kui probleem. – Eesti keele ja kirjanduse õpetamisest koolis. Koostaja Mari Kadakas, 31-37.
- Puksand, Helin** 2011. Eesti koolinoorte lugesoharjumused meedia näitel, Eesti Rakenduslingvistika Ühingu Aastaraamat, 7, 179–195.

- Puksand, Helin** 2012. Eesti kooliõpilaste lugemisharjumused. – Keel ja Kirjandus, nr 11 lk 824 – 835.
- Puksand, Helin** 2014a. Teisemelise lugemisoscuse mõjutegurid. Doktoritöö. Tallinn
- Puksand, Helin** 2014b. The reading preferences of Estonian adolescents Külastatud aadressil:
https://www.researchgate.net/publication/287207776_The_Reading_Preferences_of_Estonian_Adolescents
- Puksand, Helin, Piret Soodla** 2015. „Lugemisoscuse arendamine aineõppes“, Õpetajate Leht, 15.05.2015 <http://opleht.ee/2015/05/lugemisoscuse-arendamine-aineoppes/>
- PRÕK L1 = Põhikooli riiklik õppekava lisa 1.** Ainevaldkond „Keel ja kirjandus“ 2011.<https://www.riigiteataja.ee/aktiisa/1140/2201/8008/1m%20lisa1.pdf#> (02.07.2019)
- Rideout, Victoria J., Ulla G. Foehr, Donad F. Roberts** 2010. *GENERATION M2 Media in the Lives of 8- to 18-Year-Olds*. Kaiser Family Foundation Study, Washington, DC. <https://www.kff.org/wp-content/uploads/2013/04/8010.pdf> (11.07.2019)
- Renninger, K. Ann, Suzanne E. Wade** 2001. Engaging Students in Reading: Implications for Research and Practice. *Educational Psychology Review*, 13 (3), 187–190.
- Schraw, Gregory, Terri Flowerday, Marcy F. Reisetter** 1998. The Role of Choice in Reader Engagement. *Journal of Educational Psychology*, 90 (4), 705–714.
- Schraw, Gregory, Stephen Lehman** 2001. Situational Interest: Review of the Literature and Directions for Research. *Educational Psychology Review*, 13 (1), 23–52.
- Sigmon, Miranda** 2019. INCREASING STUDENT MOTIVATION IN CONTENT-AREA LESSONS USING WRITTEN RESPONSE. *Reading Improvement.*, 56 (1), 1–10.
- Snow, Catherinine** 1998. Preventing Reading Difficulties in Young Children. Eds M. Susan Burns, Peg Griffin.

- Soosaar, Heily** 2005. Metoodilisi võtteid kirjutamisoskuse ja lugemishuvi arendamiseks. *Eesti keel ja kirjanduse õpetamisest koolis*. Koostaja Mari Kadakas, 112–114.
- Sweet, Anne P., John T. Guthrie, Mary M. Ng** 1998. Teacher perceptions and student reading motivation. *Journal of Educational Psychology*, 90 (2), 210–224.
- Tire, Gunda, Helin Puksand, Imbi Henno, Tiit Lepmann** 2010. PISA 2009–Eesti tulemused. Tallinn.
- Tire, Gunda, Imbi Henno, Regina Soobard, Helin Puksand, Tiit Lepmann, Hannes Jukk, Kristina Lindemann, Maie Kitsing, Karin Täht** 2016. PISA 2015 Eesti tulemused. Eesti 15-aastaste õpilaste teadmised ja oskused loodusteadustes, funktsionaalses lugemises ja matemaatikas. Tallinn.
- Vaiksoo, Jaanus** 2008 (11. jaanuar). Lugemise hind. *Sirp*.
- Witte, Theo, Gert Rijlaarsdam, Dick Schram** 2012. An Empirically Grounded Theory of Literary Development. Teachers' Pedagogical Content Knowledge on Literary Development in Upper Secondary Education. Irene Pieper Tanja Janssen (Eds), *L1-Educational Studies in Language and Literature*, 12, 1–33.

Summary

Reading Preferences and Habits of Adolescents of Saaremaa in the Examples of 9th and 11th Grade Students of Kuressaare Gymnasium and Aste Basic School

In recent years, there have been many articles in the press (eg Vaiksoo 2008, Karise 2010, Hint 2011, Bobõlski 2013, Puksand and Soodla 2015), which focus on young people's poor reading ability, vocabulary and excessive use of the Internet. It seems the problem around it is not going away, but rather getting worse. Many studies (eg Tire et al. 2010, Puksand 2014a, Applegate, Applegate 2010) claim that students do not like reading and it is not their favorite activity. Students often find it difficult to keep motivated while reading compulsory literature and do not understand its content because of their limited vocabulary (Bobõlski, 2013).

The aim of this Master's thesis is to analyse reading preferences and habits of adolescents of Saaremaa. The paper consists of two parts: theoretical and empirical. The theoretical part consists of two subchapters focusing on the importance of reading and the development of reading motivation and reading interest. The empirical part analyzes the results of the 9th and 11th grade student survey and consists of seven subchapters. 99 students from two schools in Saaremaa (Kuressaare Gymnasium and Aste Basic School) participated in the study, 43 students from 9th grade and 46 students from 11th grade. Empirical research was used to find out reading habits, reading preferences, reading perception and reading attitude of young people of Saaremaa. It also focuses on adolescents reading at school and reading periodical and internet texts.

The results showed that the students of Saaremaa do not have high reading motivation, they do not consider reading as their favorite activity and do not read books for pleasure but rather for commitment. At the same time many students do not consider reading to be a waste of time, but most find it is not their favorite hobby. Although students like to

discuss over books, they do not like to do that at school. Therefore, the concept of book analysis in class should be reviewed. The results of the research showed that the students of Saaremaa like to read different types of literature, eg newspapers, magazines and fiction. Analysis of the work showed that girls read more than boys and have wider variety of texts. Students in both grades would like more variety in compulsory literature to choose books based on their personal interests. More attention should be paid to students' perception of their reading frequency. The results showed that adolescents of Saaremaa read a few hours or less in a day. However, reading, especially functional reading, is one of the most important skills of modern society. And the less students read and perceive their reading, the harder it will be for them to cope in the future society.

Lisad

Lisa 1: küsimustik

Tere! Mina olen Tartu Ülikooli eesti keele ja kirjanduse õpetaja eriala magistrant Kristi Tamm. Kirjutan hetkel oma magistritööd, kus uurin Saaremaa noorte lugemismotivatsiooni ja -harjumusi. Küsitlus on anonüümne. Palun vasta järgnevatele küsimustele.

1. Vanus
2. Sugu
3. Kool ja klass
4. Milliseid tekste loed sa igapäevaselt (nii internetis kui ka paberil)? Märki sobivad variandid.

Ajalehe artiklid	Ajakirja artiklid	Romaanid
Teatmeteosed	Koomiksid	Luulekogud/luuletused
Näidendid	Lasteraamatud	Lühijutud
Teabekirjandus	Reklaamlehed	

Interneti tekstid:

E-kirjad	Suhtlusportaalide kommentaarid	Veebientsüklopeediad
Uudised	Mind huvitav teave	

5. Kui sageli sa loed vabal ajal?
Iga päev   Üle päeva   Kord nädalas   Mõned korrad kuus   Mõned korrad
aastas
6. Milliseid tekste meeldib sulle kõige rohkem lugeda?
7. Kui palju aega sa enda arvates päevas lugemisele kulutad?

Enamiku päevast   Pool päeva   Mõned tunnid päevas   Tunni või vähem

8. Kas sa oled viimase õppeaasta jooksul lugenud ilukirjandust kohustuslikus korras? Mitu raamatut?
9. Kas sa oled lugenud viimase õppeaasta jooksul ilukirjandust vabatahtlikult? Mitu raamatut?
10. Nimeta enim meeldinud raamatuid. Põhjenda lühidalt, miks need sulle meeldisid.
11. Nimeta kõige vähem meeldinud raamatuid. Põhjenda lühidalt, miks need sulle ei meeldinud.
12. Kas õpetaja lubas õppeaasta jooksul valida vähemalt ühe raamatu omal valikul?
Jah   Ei
13. Kas sulle meeldib/meeldiks valida kohustuslikku kirjandust ise? Põhjenda vastust lühidalt.
14. Millised raamatud sulle meeldivad? Kirjelda, milline võiks olla raamatu tegevus, tegelased, õhkkond.
15. Mis teeb lugemise põnevaks/huvitavaks?
16. Mida raamat sulle pakkuma peaks?
17. Milliseid tekste annab õpetaja eesti keele ja kirjanduse tunnis lugeda?

Artiklid ajalehtedest-ajakirjadest

Raamatukatkendid

Luuletused

Muu (palun täpsusta)

18. Kas õpetaja valitud tekstid on olnud huvitavad? Põhjenda lühidalt oma arvamust.

19. Milliseid ajalehti sa loed kõige sagedamini nädala jooksul?

Postimees

Õhtuleht

Eesti Ekspress

Eesti Päevaleht

Meie Maa

Saarte Hääl

Maaleht

Äripäev

Muu

(palun nimeta)

20. Milliseid ajakirju sa loed kõige sagedamini kuu jooksul?

21. Kas sa eelistad ajalehe artikleid lugeda veebis või paberil? Põhjenda oma arvamust lühidalt.

22. Kas sa eelistad ajakirja artikleid lugeda veebis või paberil? Põhjenda oma arvamust lühidalt.

23. Kus sa loed paberil ajakirjandust?

Kodus on tellitud

Raamatukogus

Ilusalongis

Kohvikus

Muu

(nimeta koht)

24. Kuidas sa enda arvates tekstidest aru saad?

Saan kergesti aru

Arusaamine on raske

1 2 3 4 5

25. Vasta väidetele:	Nõustun					Ei nõustu				
Loen selleks, et saada vajalik info.	1	2	3	4	5					
Loen ainult siis, kui pean.	1	2	3	4	5					
Lugemine on ajaraiskamine.	1	2	3	4	5					
Loen siis, kui mul on aega.	1	2	3	4	5					
Mul on raske raamat lõpuni lugeda.	1	2	3	4	5					
Mul on raske piisavalt kaua keskenduda.	1	2	3	4	5					
Mulle meeldib käia raamatukogus ja raamatupoes. ¹²			3	4	5					
Mulle meeldib saada kingituseks raamat.	1	2	3	4	5					
Mulle meeldib loetud raamatut koolis analüüsida. ¹	1	2	3	4	5					
Mulle meeldib loetud raamatu üle arutleda.	1	2	3	4	5					
Lugemine on mu lemmikhobi.	1	2	3	4	5					
Loen, kui keegi on mulle raamatut soovitanud. ¹	1	2	3	4	5					

26. Millega tegeled arvutis internetis?

Loen e-kirju

Loen ajakirjanduse artikleid, uudiseid

Mängin

Otsin koolitöödeks vajalikke materjale

Suhtlen sõpradega

27. Kui tihti sa enda arvates arvutis loed midagi?

Loen enamiku ajast   Loen poole ajast   Loen veerand ajast   Ei loe
peaaegu üldse

28. Milliseid veebilehti/keskkondi külastad igapäevaselt?

29. Kas sa loed meelsamini tekste paberkandjal või (tahvel)arvutis/telefonis?

Paberkandjal

(Tahvel)arvutis või telefonis

Lisa 2: 9. klassi õpilastele enim meeldinud raamatute nimekiri

1. Merlin Pürve „Ühe maailmavallutaja märkmed“
2. Jack London „Valgekihv“,
3. Daniel Defoe „Robinson Crusoe seiklused“
4. Ketlin Priilinn „Maarjamäe kägu“
5. Tamsyn Murray „Teise ringi süda“
6. Ele Arkas „Esmaspäevad“,
7. Reeli Reinaus „Suhkrust ja jahust“,
8. Heli Künnapas „Ütle mata sõnad“
9. August Gailit „Nipernaadi“
10. J. K. Rowlingu Harry Potteri sari
11. Andrus Kivirähk „Vaimude tund Koidula tänavas“
12. Reeli Reinaus „Verikambri“
13. Andrus Kivirähk „Mees, kes teadis ussisõnu“
14. Roald Amudsen „Mees, keda kutsus meri“
15. Robert T. Kiyosaki „Rikas isa, vaene isa“
16. Margus Karu „Nullpunkt“
17. John Ronald Reuel Tolkien „Käabik“
18. Mihkel Raud „Musta pori näkku“
19. Astrid Lindgren „Meisterdetektiiv Blomkvist“
20. Sass Henno „Mina olin siin“
21. Ferenc Molnár „Pal tänava poisid“
22. Anton Hansen Tammsaare „Kõrboja peremees“
23. Ole Lund Kirkegaard „Kummi-Taržan“
24. John Green „Süü on tähtedel“
25. Adeele Rass „Kasuisa“
26. Barbi-Katrin Lõhmus „Imesid juhtub harva“
27. R. J. Palacio „Ime“
28. Ene Sepp „Minevik olevikus“

29. Alexandre Dumas „Krahv Monte-Cristo“
30. Andrus Kivirähk „Rehepapp“
31. August Kitzberg „Libahunt“
32. Stephenie Meyer „Videvik“

Lisa 3: 11. klassi õpilastele enim meeldinud raamatute nimekiri

1. Dinah Jefferies „Teekasvataja naine“
2. Vladimir Nabokov „Lolita“
3. John Green „Süü on tähtedel“
4. Anton Hansen Tammsaare „Tõde ja õigus“ 4. osa.
5. Tea Kask „Tänavalapsed“
6. Erich Maria Remarque „Triumfikaar“
7. Malala Yousafzai „Ma olen Malala“
8. Natascha Kampusch „3096 päeva“
9. Gert Helbemäe „Ohvrilaev“
10. Nicola Yoon „Päike on ju samuti täht“
11. Margaret Mitchell „Tuulest viidud“
12. Georg R.R. Martin „Troonide mäng: lahkulööja“
13. Cassandra Clare „Luude linn“
14. Stephenie Mayer „Videvik“ - huvitavad.
15. Erich Maria Remarque „Triumfikaar“
16. Georg Orwelli „Loomade farm“
17. Jennifer Niven „Elu helged paigad“
18. Suzanne Collins „Näljamängud“
19. Hyeonseo Lee „Seitsme nimega tüdruk“
20. Charlotte Brontë „Jane Eyre“
21. Erich Maria Remarque „Taeval e ole soosikuid“
22. Gunde Svan „Gunde“
23. Kristel Kriisa „Neetud“,
24. Ene Sepp „Medaljon“
25. Oscar Wilde „Dorian Gray portree“
26. Patrick Süskind „Parfüüm: ühe mõrvari lugu“
27. Patricia Highsmith „Andekas mr. Ripley“
28. Atle Naess „Munch. Elulugu“

29. Jon Krakauer „Üksindusse“
30. Erich Maria Remarque „Aeg antud elada, aeg antud surra“
31. Ernest Hemingway „Vanamees ja meri“
32. Mart Poom, Indrek Schwede „Mart Poom. Minu lugu”
33. Khaled Hosseini „Lohejooksja“
34. Andrus Kivirähk „Mees, kes teadis ussisõnu“
35. Dmitri Gluhhovski „Metro 2033“
36. Andre Agassi „Avatult“
37. Robert T. Kiyosaki „Rikas isa, vaene isa“
38. Oskar Luts „Nukitsamees“
39. J. R. R. Tolkien „Sõrmuste isand“
40. J. R. R. Tolkien „Kääbik“
41. J. K. Rowling „Harry Potter“
42. Erich Maria Remarque „Kolm sõpra“
43. Juhan Peegel „Ma langesin esimesel sõjasuvel“
44. Phil Collins „Olen veel elus“
45. Paulo Coelho „Alkeemik“
46. William Shakespeare „Hamlet“.
47. Prosper Mérimée „Carmen“

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Kristi Tamm,

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) minu loodud teose „Saaremaa noorukite lugemiseelistused ja -harjumused Kuressaare Gümnaasiumi ning Aste Põhikooli 9. ja 11. klassi õpilaste näitel”, mille juhendaja on Helin Puksand, reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada digitaalarhiivi DSpace kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
2. Annan Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace kaudu Creative Commons'i litsentsiga CC BY NC ND 3.0, mis lubab autorile viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
3. Olen teadlik, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
4. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

Kristi Tamm
17.08.2019